

Arbejdskraft fra Tyskland med beskæftigelse i Syddanmark

Grænsependling fra Tyskland til
Syddanmark 2008-2012

*Torben Dall Schmidt
Institut for Grænseregionsforskning
Syddansk Universitet*

Et fælles projekt mellem

**Region Sønderjylland-Schleswig og Institut
for Grænseregionsforskning ved Syddansk
Universitet**

INTERREG4A
SYDDANMARK-SCHLESWIG-K.E.R.N.

Den Europæiske Fond for Regionaludvikling
Den Europæiske Union · Vi investerer i din fremtid

© Region Sønderjylland-Schleswig og Institut for Grænseregionsforskning ved Torben Dall Schmidt

Kan frit citeres med angivelse af kilde

Februar 2015

(For en lignende opgørelse af grænsependling fra Danmark til Tyskland, se
<http://www.iab.de/241/section.aspx/Publikation/k130814302>)

Kolofon:

Region Sønderjylland-Schleswig
Regionskontor & Infocenter
Lyren 1 · DK-6330 Padborg
Tel. +45 74 67 05 01 · Fax +45 74 67 05 21
www.region.de · www.region.dk
www.kulturfokus.dk · www.kulturfokus.de
www.pendlerinfo.org
ISBN 978-87-989145-7-0

**Pontifex-Brobygger gennemføres organisatorisk af Stadt
Flensburg som leadpartner samt Beskæftigelsesregion Syd-
danmark. Projektet bliver støttet af "INTERREG 4A Syddan-
mark-Schleswig-K.E.R.N." med EU-midler fra den
Europæiske Fond for Regional Udvikling.**

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Opsummering af resultater	5
1. Indledning.....	6
2. Definition af grænsependlere og beskrivelse af datagrundlaget	8
3. Hvordan har den grænseoverskridende pendling udviklet sig?	15
4. Hvilken type person er grænsependler?	17
5. Hvilken type virksomheder ansætter grænsependlere?	25
6. Hvor lang tid er man grænsependler?	41
7. Konklusion	47
8. Figur- og tabeloversigt	49

Forord

Grænsependling vigtig for grænseregionens udvikling.

Når en person tager job på den anden side af grænsen, peger dette på en velintegreret grænseregion. Grænsependling er et meget konkret tegn på en sammenbinding af befolkningerne på tværs af grænser. Ved dagligt eller ugentligt at pendle fra en bopæl på den ene side af grænsen til en arbejdsplads på den anden side af grænsen, skabes der kontakter og viden om jobmuligheder i grænseregionen som helhed. Dertil kommer, at grænseregionens samlede ressourcer i højere grad vil bidrage til at skabe vækst. Hvis en person ikke kan få job på den ene side af grænsen, men har mulighed for at få job på den anden side af grænsen, bidrager dette til den samlede vækst. Det er derfor vigtigt hele tiden at arbejde med at skabe rammerne for en fortsat integration af arbejdsmarkedet i grænseregionen. I den forbindelse er det ydermere vigtigt at skabe et overblik over udviklingen.

Arbejdet med sammenbinding af arbejdsmarkedet nord og syd for grænsen skaber vækst.

Rapport giver indsigt i beskæftigelsen af pendlere fra Tyskland til Syddanmark.

Region Sønderjylland-Schleswig, Institut for Grænseregionsforskning ved Syddansk Universitet og Danmarks Statistik har indgået et samarbejde om at belyse omfanget af grænsependling. Region Sønderjylland-Schleswig arbejder dagligt med at fremme arbejdsmarkedsintegrationen via det konkrete eksempel *Pontifex – Brobygger*, hvor barrierer og problemstillinger for arbejdsgivere og arbejdstagere ved rekruttering over den dansk-tyske grænse afdækkes og hvor der via netværksdannelse sikres en vidensdeling med andre grænseregioner i en lignende situation.

Hvor mange, hvilke typer person og hvilke type virksomheder, er aktive i rekruttering over grænsen.

I denne rapport præsenteres tal for grænsependlingen til Syddanmark fra 2008 til 2012. Tallene viser, at den finansielle krise har været af betydning for grænsependlingen til Region Syddanmark, der således er faldet fra 5.567 personer i 2008 til 4.508 personer i 2012 eller et fald på omkring 19 procent. Faldet er dog kun omkring det halve til de fire grænsenære kommuner.

Dette peger i retning af mulighederne i en vidensbank med sammenlignelige tal fra begge sider af den dansk-tyske grænse, idet det fortløbende ville kunne belyse sådanne vigtige udviklingstræk. Her ligger der allerede et grundigt forarbejde fra en række eksperter fra Danmarks Statistik, Statistik Nord og IAB Nord samt regionale aktører.

Peter Hansen
Pontifex - Brobygger
Region Sønderjylland-
Schleswig

Torben Dall Schmidt
Institut for Grænseregions-
forskning
Syddansk Universitet

Opsummering af resultater

Udviklingstrækkene for grænsependlingen ved den dansk-tyske grænse fra Tyskland til en arbejdsplads i Syddanmark efter finans- og gældskriserne kan kort beskrives ved følgende punkter:

- *Grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark er faldet med omkring 19 procent fra 2008 til 2012, men kun omkring 10 procent for de fire grænsenære kommuner (Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder).*
- *Den relative andel af kvinder er stigende blandt grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark fra 22 procent i 2008 til 27 procent i 2012. En lignende udvikling for de fire grænsenære kommuner.*
- *Den relative andel af unge (16-26 år) blandt grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark er faldet fra 14,4 procent i 2008 til 8,1 procent i 2012. Samme tendens for de fire grænsenære kommuner.*
- *Relativt størst fremgang i andelen af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark (og til de fire grænsenære kommuner) i brancherne "Sundheds- og socialvæsen, fritid og kultur" – relativt størst tilbagegang i brancherne "Bygge og anlæg".*
- *Største tilbagegang i beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark (og til de fire grænsenære kommuner) i ikke-personligt ejede private virksomheder (og internationale organisationer) – fald på 23,1 procent mellem 2008 og 2012.*
- *Stadig færre grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark (og til de fire grænsenære kommuner) har en årsindkomst fra grænsependling på DKK 250.000 eller derunder. Stadig flere har en årsindkomst på over DKK 250.000.*
- *Kvinder, unge eller personer med årsindkomst på over DKK 250.000 fra grænsependling bliver gennemsnitligt ved med at grænsependle i længere perioder.*

1. Indledning

Interreg bidrager til forbedring af sammenhæng over grænsen – konkret Pontifex – Brobygger som eksempel på initiativ på arbejdsmarkedet.

Evnen til at se grænseregioner som et samlet integreret område er af stor betydning og har været i fokus igennem en lang årrække. Generelt arbejder man på tværs af Europa på at forbedre sammenhæng over grænsen i regi af Interreg og andre europæiske fonde. Konkret findes der i den dansk-tyske grænseregion en lang række initiativer, som har til formål systematisk at arbejde med en stigende integration over den dansk-tyske grænse. Dette finder eksempelvis sted i sammenhæng med projektet *Pontifex – Brobygger*, hvor man identificerer og dermed peger på behovet for at afhjælpe specifikke barrierer ved den dansk-tyske grænse. En lang række andre projekter har ydermere bidraget i denne sammenhæng.

Lignende undersøgelse for beskæftigelsen af personer med dansk oprindelse beskæftiget syd for grænsen.

I nærværende rapport fokuseres på grænsependlingen til Syddanmark. Dermed kan nærværende rapport ses i sammenhæng med en nylig rapport om pendlingen fra Danmark til Tyskland udarbejdet af Volker Kotte¹. Dertil bidrager denne rapport ved at opdatere opgørelsen af grænsependlingen på basis af Danmarks Statistiks registre. Tidligere har grænsependling til Sønderjylland været belyst for perioden 1998 til 2005, hvor grænsependlingen til Sønderjylland var steget fra 1013 personer i 1998 til 2589 personer i 2005. Dette med en stærkere stigning de sidste to år, idet stigningen fra 2004 til 2005 var på 649 personer eller 41 procent af den samlede stigning fra 1998 til 2005. Grænsependlingen varierer således meget over årene. Det kan forventes, at der er sket meget siden 2005. Heriblandt kan man mest oplagt pege på den finansielle krise, som ramte globalt i løbet af 2008, måske klarest illustreret ved konkursen af Lehman Brothers den 15. september 2008. Dette bidrog efterfølgende til en gældskrise i Europa illustreret klarest ved Grækenlands problemer med at finansiere sin offentlige gæld i april-maj 2010. En række afgørende kriser i det globale økonomiske system har derfor været undervejs siden den sidste opgørelse af grænsependlerne i 2005. I den dansk-tyske grænseregion udmøntes dette ved, at arbejdsløshedsprocenten stiger i Sydjylland fra 2,7 procent i 2007 til 5,7 procent i 2012. På Fyn, som er den anden del af Region Syddanmark stiger arbejdsløshedsprocenten fra 4,3 procent i 2007 til 7,4 procent i 2012². Syd for grænsen falder arbejdsløshedsprocenten i samme periode fra 8,4 procent i 2007 til 6,9 procent i 2012 for hele

Finanskrisen omkring 2008 og gældskrisen omkring 2010 gav et chok til arbejdsmarkedet generelt i Europa.

Stigende arbejdsløshedsprocent nord for den dansk-tyske grænse, men faldende arbejdsløshedsprocent syd for grænsen.

¹ Se <http://www.iab.de/241/section.aspx/Publikation/k130814302>

² Se <http://www.statistikbanken.dk/AULP03> for danske arbejdsløshedstal og [http://www.statistik-nord.de/publikationen/publikationen/jahrbuecher/jahrbuch-schleswig-holstein/?tx_standdocuments_pi_list\[year\]=2008&cHash=fa1d7a150716561d8b9c33a0ad03acd1](http://www.statistik-nord.de/publikationen/publikationen/jahrbuecher/jahrbuch-schleswig-holstein/?tx_standdocuments_pi_list[year]=2008&cHash=fa1d7a150716561d8b9c33a0ad03acd1) publikation i 2008 og 2014 for tyske arbejdsløshedstal.

Største forskel i arbejdsløshedsprocent over dansk-tysk grænse i 2007 var 9,6 procentpoint, men er faldet til 5,6 procentpoint i 2012.

Schleswig-Holstein. I de grænsenære områder sker der også et fald fra 2007 til 2012: Stadt Flensburg fra 12,3 procent til 11,3 procent, Kreis Schleswig-Flensburg fra 9,6 procent til 7,9 procent og for Kreis Nordfriesland fra 8,6 procent til 7,0 procent. Mens der før finanskrisen og gældskrisen således var en markant højere ledighed syd for den dansk-tyske grænse, er dette til dels udjævnet over perioden. Før krisen i 2007 var den største forskel i arbejdsløshedsprocenten over den dansk-tyske grænse mellem Sydjylland og Stadt Flensburg på 9,6 procentpoint, mens denne efter krisen er indsnævret til en forskel mellem Sydjylland og Stadt Flensburg på 5,6 procentpoint i 2012. Dermed er forskellen i arbejdsmarkedssituationen nord og syd for den dansk-tyske grænse næsten halveret. Når man tager grænsependlingens variation over årene i betragtning stiller det naturligt spørgsmålet, hvordan den har udviklet sig igennem de seneste år.

Vil mindre forskelle i arbejdsmarkedssituationen nord og syd for den dansk-tyske grænse føre til mindre grænsependling?

Når man vælger at pendle over en grænse, er det typisk sådan, at man skal overkomme nogle barrierer. Modsat får man så en mulighed for beskæftigelse, som man måske ikke har i det område, man har bopæl i. Mens mulighederne for beskæftigelse afspejlet i arbejdsløshedsprocenten ændrer sig over tid, kan de barrierer, som en grænsependler oplever ved at søge job på den anden side af grænsen, også ændre sig. Viden om den mere konkrete udvikling i antallet af grænsependlere fra den tyske siden af grænsen til den danske er derfor af stor betydning i en vurdering af, om disse forskelle i arbejdsmarkedssituationen har haft betydning. Et centralt spørgsmål er således om indsnævring i arbejdsløsheden på tværs af grænsen har reduceret væksten i antallet af grænsependlere til Syddanmark eller direkte reduceret antallet? Dertil vil rapporten belyse grænsependling til det grænsenære område i form af de fire kommuner Aabenraa, Haderslev, Tønder og Sønderborg.

Rapportens syv afsnit giver detaljeret indblik i hvilke type personer og virksomheder, som bruger grænsependlingen i ansættelsesforhold.

Analysen er struktureret som følger: I afsnit 2 beskrives undersøgelsens datagrundlag og der gives en udførlig beskrivelse omkring afgrænsningen af den undersøgte persongruppe. I afsnit 3 belyses udviklingen i antallet af grænsependlere til Syddanmark, mens afsnit 4 belyser hvilke typer personer, der typisk er grænsependler til Syddanmark. Afsnit 5 viser, hvilke typer virksomheder i Syddanmark som typisk har grænsependlere ansat og afsnit 6 giver et detaljeret indblik i, hvor lang tid en person bliver ved med at være grænsependler – er grænsependling noget man kun forfølger over kortere perioder eller er det udtryk for en mere langvarende relation? Afsnit 7 præsenterer en konklusion.

2. Definition af grænsependleren og beskrivelse af datagrundlaget

Man kan forestille sig mange måder at tale om grænsependling og integration af arbejdsmarkedet i grænseregionen. Det bliver derfor afgørende at være præcis i sine definitioner af, hvem der er grænsependler. Dette afsnit gennemgår den måde, hvorpå det er muligt at tale om grænsependlere, når opgørelsen baseres på register data fra Danmarks Statistik. Her er fokus på en egentlig definition af grænsependlere med udgangspunkt i det relevante datagrundlag. Hvordan skal det forstås, når man her taler om en grænsependler?

EU's definition af grænsependler – en person som dagligt eller ugentligt pendler mellem bopæl i et medlemsland til arbejde i et andet medlemsland.

Der foreligger ingen universelt gældende definition af begrebet grænsependler. Generelt kan man opdele to anskuelser for, hvem man i internationale samarbejde anser som grænsependlere. I sammenhæng med EU og specielt i forbindelse med reguleringer vedrørende social sikring over grænser arbejder man med to kriterier for at være grænsependler – eller som det betegnes på engelsk ”frontier worker”. Det ene kriterie bliver betegnet som et ”politisk kriterie”, idet det betinger, at man arbejder i et medlemsland og bor i et andet medlemsland for at være grænsependler. Dertil skal der opfyldes et ”tidskriterie”, således at man pendler over grænsen mellem arbejde og bopæl dagligt eller mindst en gang om ugen.

Ofte flere kriterier i bilaterale aftaler om dobbeltbeskatning vedrørende at bo og arbejde i det grænsenære område.

Når man i international sammenhæng arbejder med dobbeltbeskatningsaftaler, sker det ofte at man arbejder med flere kriterier for at definere en grænsependler – eller som det i den sammenhæng benævnes på engelsk ”cross-border worker”. Her indgår i nogle tilfælde yderligere et ”geografisk kriterie”, hvor det betinges at arbejdsstedet og bopælen ligger indenfor det grænsenære område. Dette kan i sagens natur variere fra aftale til aftale, idet aftalerne indgås mellem to specifikke stater og ikke som i sammenhæng med EU for hele grupper af stater.³ Konkret arbejder man i dansk sammenhæng ikke med et sådant ”geografisk kriterie”, mens det findes for aftaler mellem andre EU lande. Mens der således ikke findes en universel international definition af en grænsependler, kan det ”politiske kriterie”, ”tidskriteriet” og det ”geografiske kriterie” dog være en ledetråd for, hvad en definition bør tage i betragtning. Selvom det ”geografiske kriterie” ikke er centralt i dansk sammenhæng, kan man alligevel overveje dets anvendelse i en

³ For en gennemgang af grænsependling på EU niveau og en diskussion af definition af grænsependlere og barrierer for grænsependlere henvises til arbejdsrapporten på linket: http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w16/summary_en.htm

grænseregional sammenhæng for en vurdering af, hvor grænsependlingen regionalt har betydning.

De tre kriterier for at være grænsependler til Syddanmark anvendt for nærværende.

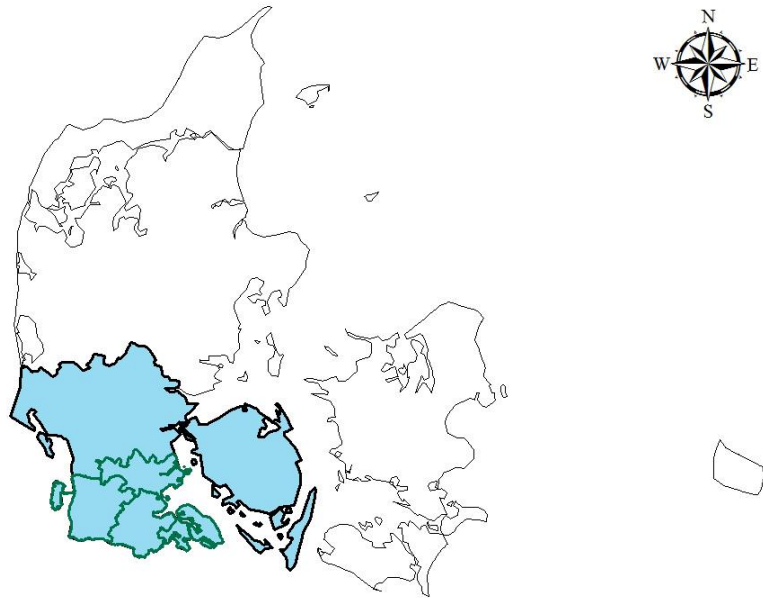
Når man overvejer at implementere en definition af en grænsependler, kan man delvist tage udgangspunkt i de formelt internationalt brugte begreber og kriterier. I praksis må dette dog sættes i sammenhæng med de muligheder, man har for at få tilstrækkelig information til at implementere kriterierne. Nærværende tages der udgangspunkt i de tre kriterier skitseret ovenfor for at komme tættest muligt på en international sammenlignelig definition af en grænsependler til en arbejdsplads i Syddanmark. Samtidig tilpasses kriterierne dog således, at der tages hensyn til de praktiske muligheder for at få den nødvendige information fra registerdata leveret af Danmarks Statistik. De tre tilpassede kriterier kan kort opsummeres som:

1. "Politisk kriterie": Personen bor ikke i Danmark, men har arbejdssted i Syddanmark (henholdsvis i det grænsenære område dækkende de fire kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder).
2. "Oprindelseskriterie": Personen skal have tysk bopæl i henhold til skatteoplysninger eller dansk eller tysk oprindelsesland/fødeland i henhold til befolkningsoplysninger.
3. "Hovedbeskæftigelseskriterie": Personen skal have en tilstrækkeligt høj indkomst for at man ikke blot kan betragte det som en midlertidig eller sæsonmæssig beskæftigelse. Konkret skal arbejdet give en lønindkomst inklusive ATP og personalegoder (statistisk kaldet bredt lønbeløb) på mindst 45.000 kroner om året.

Det "politiske kriterie" for denne undersøgelse.

Det "politiske kriterie" beskrevet ovenfor ligger meget tæt op ad det kriterie, som anvendes i EU sammenhæng for "frontier workers". Blot indsnævres det geografiske område, hvor en grænsependler kan være ansat i Syddanmark og de fire grænsenære kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder, idet det her er det geografiske område, som er sat i fokus. I den forstand er der fokus på det grænseregionale og betydningen af grænsependling for den danske del af grænseregionen. Region Syddanmark er illustreret som det blå område i kort 2.1, mens de fire grænsenære kommuner er afgrænset med grønt.

Kort 2.1: Syddanmark og de fire grænsenære kommuner

"Oprindelseskriterie" for denne undersøgelse.

Det andet kriterie fokuserer på oprindelsen af grænsependleren og udgør et af de mest afgørende punkter, når man taler om grænsependlere og arbejdsmarkedsintegration ved den dansk-tyske grænse. Når man blot ser på personer, som arbejder i Syddanmark, men ikke har bopæl i Danmark, kan denne arbejdskraft have sin bopæl og oprindelse i mange forskellige lande. Her er der fokus på arbejdsmarkedsintegration mellem det danske og tyske arbejdsmarked. Derfor skal dette forsøges begrænset til grænsependlere til Syddanmark med udgangspunkt i Tyskland. Der er i den forbindelse to betydende bemærkninger.

Bopæl som primært "oprindelses kriterie".

Nærværende undersøgelse baseres alene på danske registre. I disse kan man i sagens natur ikke se, hvor en person med arbejde i Syddanmark, men uden bopæl i Danmark, præcis bor i udlandet. Dette ville kræve adgang til et tysk befolkningsregister, som ikke er muligt her. For at afgrænse grænsependlingen til en oprindelse i Tyskland, implementeres et kriterie, der kombinerer bopæl og oprindelsesland/fødeland. Et primært kriterie vedrørende oprindelse vil være, at personen skal have bopæl i Tyskland for at blive medregnet. Bopælsoplysninger opstår gennem regulering fra beskatningsreglerne, hvor man skal vide bopælslandet for at kunne sætte personen rigtigt i skat. Derigennem vil man kunne identificere om en person har bopæl i Tyskland. Det bemærkes, at disse oplysninger ikke er standard register oplysninger, hvorfor der kan være en vis usikkerhed. Derfor suppleres dette primære "oprindelseskriterie".

Oprindelsesland/fødeland som sekundært ”oprindelseskriterie”.

En række personer har på et tidspunkt boet i Danmark, men er senere flyttet fra Danmark. For disse personer findes der befolkningsoplysninger om oprindelsesland/fødeland. Dette vil være et sekundært ”oprindelseskriterie”. For nogle af disse findes der til gengæld ikke skattebaserede bopælsoplysninger, mens der for andre både findes bopælsoplysninger og oplysninger om oprindelsesland/fødeland. En alene stående anvendelse af det sekundære ”oprindelseskriterie” kan have sine problemer, idet man kunne forestille sig, at en person med tysk oprindelsesland/fødeland med arbejde i Syddanmark kan have bopæl udenfor Tyskland. Formodentligt vil dette dog være et beskedent problem. Dog betyder det, at der også i forbindelse med det sekundære ”oprindelseskriterie” kan være en vis usikkerhed. Her vil der således skulle foretages et valg med hensyn til prioriteringen af det primære og sekundære ”oprindelseskriterie”.

Prioritering af ”oprindelseskriterier” – udgangspunkt i det primære suppleret med yderligere observationer fra det sekundære.

I det følgende vil ”oprindelseskriteriet” tage udgangspunkt i det primære kriterie med fokus på personer med bopæl i Tyskland, som medtages i undersøgelsen. For de personer, som ikke kan findes med skattebaserede bopælsoplysninger i det primære ”oprindelseskriterie”, men kan findes på baggrund af et dansk eller tysk oprindelsesland/fødeland i det sekundære ”oprindelseskriterie” medtages disse yderligere. Dette med baggrund i den usikkerhed, der eksisterer omkring det primære ”oprindelseskriterie”, hvorfor det på denne måde suppleres med det sekundære ”oprindelseskriterie” for at komme nærmere en komplet tælling. Tanken bag dette er, at en person med arbejde i Syddanmark men uden bopæl i Danmark må have en bopæl i udlandet på trods af, at det ikke findes i de skattebaserede bopælsoplysninger. Dette viser nogle af de fordele, der kan være ved at bruge oplysninger fra forskellige registre, der således kan supplere hinanden. Omvendt peger det samtidig på de usikkerheder, som opstår ved at bruge oplysninger, som ikke er standard oplysninger. Antagelsen bag proceduren er således, at personer som kun har oplysninger ifølge det sekundære ”oprindelseskriterie” også har bopæl i Tyskland. Dette kan diskuteres, idet det dog skal huskes, at personerne ydermere skal have arbejde i Syddanmark. Fejlmargin kan således i den forbindelse være personer, som har eksempelvis dansk oprindelse/fødeland, arbejde i Syddanmark, men bopæl i eksempelvis Schweiz. Det skal derfor bemærkes, at der som skitseret ovenfor på hver sin måde vil være en vis usikkerhed for begge typer ”oprindelseskriterier”.

Begge ”oprindelseskriterier” kan være behæftet med usikkerhed.

Mens det primære ”oprindelseskriterie” ikke afgrænser på oprindelsesland/fødeland, men alene bopælen til Tyskland, gør

”Oprindelseskriterie giver to grupper: personer med bopæl i Tyskland og dansk oprindelse/fødeland modsat personer med bopæl i Tyskland og andet oprindelse/fødeland.

det sekundære ”oprindelseskriterie” det muligt at få indblik i, hvorvidt grænsependleren har sin baggrund i Danmark. For de tilfælde, at det sekundære ”oprindelseskriterie” giver information om en dansk oprindelse/fødeland, vil det indgå. Dermed vil ”oprindelseskriteriet” give adgang til to grupper. Personer med bopæl i Tyskland via det primære ”oprindelseskriterie” og med en dansk baggrund (oprindelse/fødeland) via det sekundære ”oprindelseskriterie”. En anden gruppe er personer med bopæl i Tyskland men ikke med dansk oprindelsesland/fødeland. Det bemærkes, at for den sidste gruppe antages størstedelen af have en tysk baggrund (oprindelse/fødeland), idet det dog vil kunne forekomme, at personer har anden baggrund (oprindelse/fødeland).

Tager personer i disse to grupper arbejde i Syddanmark afspejler dette en arbejdsmarkedsintegration. For den første gruppe afspejler dette en direkte arbejdsmarkedsintegration, idet personer uden nogen egentlig dansk baggrund men med tysk bopæl vælger at tage job i Syddanmark. En person med dansk baggrund beskæftiges i Syddanmark men med tysk bopæl afspejler en anden form for arbejdsmarkedsintegration, hvor man via sin bopæl i udlandet er med til at udbrede viden om mulighederne for og adgangen til ansættelse i Syddanmark.

Pendlingsafstande på hver side af grænsen sandsynliggør, at det ”politiske kriterie” i sammenhæng med ”oprindelseskriteriet” fanger faktisk grænsependling.

Underliggende disse overvejelser omkring ”oprindelseskriteriet” ligger implicit en antagelse om, at når man har arbejde i Syddanmark, men ikke bopæl i Danmark, så vil man med meget høj sandsynlighed have bopæl i grænseregionen syd for den dansk-tyske grænse. Dette har en rimelighed, idet man oftest har en relativ kort pendlingsafstand mellem arbejde og bopæl. Til sammenligning er den gennemsnitlige pendlingsafstand blandt personer med dansk bopæl og med arbejde i Syddanmark i 2013 på 20 kilometer⁴. Tilsvarende er pendlingsafstanden på højst 25 kilometer for lige under 80 procent af personer med tysk bopæl og arbejde i Schleswig-Holstein⁵. Både nord og syd for den dansk-tyske grænse er den overvejende pendlingsafstand relativ kort. Det må derfor formodes realistisk, at det samme kan forventes at være tilfældet ved pendling over grænsen. På denne måde kan ”oprindelseskriteriet” til en vis grad sidestilles med det ”geografiske kriterie”, som anvendes i internationale beskatningsaftaler omkring ”cross-border workers”.

Det havde været ønskeligt at have adgang til et tysk befolkningsregister, således at det præcist kunne afgøres om de personer, som kan findes beskæftiget i Syddanmark, men uden

⁴ Se variabelen AFSTA2 i www.statistikbanken.dk

⁵ Se http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/veroeffentl/Monatshefte/PDF/Beitrag10_04_07.pdf

bopæl i Danmark, via det tyske befolkningsregister kan give en præcist lokaliseret bopæl. Dette er en metode anvendt i Øresundsregionen ved opgørelse af grænsependlingen. Dette må dog afvente, at man eventuelt kommer frem til at gennemføre et større projekt om etableringen af en vidensbank med sammenlignelige tal fra begge sider af den dansk-tyske grænse. Her har en række eksperter fra Danmarks Statistik, Statistik Nord og IAB Nord, samt regionale aktører gjort et grundigt forarbejde. For nuværende forefindes en sådan vidensbank ikke, hvorfor den ovenfor nævnte kombination af et primært og sekundært ”oprindelseskriterie” anvendes.

For at have jobbet forbundet med grænsependling som hovedbeskæftigelse skal indkomst herfra være mindst 45.000 DKK eller 6.000 Euro.

Et sidste kriterie er, at den ansættelse, som man opnår ved at tage job på den syddanske side af grænsen, skal have en vis betydning. Der skal til en vis grad være tale om at arbejdet i Syddanmark er en form for hovedbeskæftigelse og har en indtægtsmæssig betydning. Således bør der ikke bare være tale om et mindre supplement til arbejdet i Tyskland, jf. figur 1. For at modgå dette anvendes ”hovedbeskæftigelseskriteriet”, der kræver at lønindkomsten, inklusive ATP og personalegoder, er fra ansættelse ved arbejdssted i Syddanmark og opfyldende det ”politiske kriterie” og ”oprindelseskriteriet” som mindst skal være på 45.000 kroner eller 6.000 Euro om året. Den årsindkomst svarer til en indkomst pr. måned på omkring 500 Euro eller 3.750 kr. og kan til en vis grad opfattes som arbejdskraftens reservationsløn eller -indtægt. Under denne reservations løn eller indtægt, ”reserverer” arbejdstageren sig retten til at ikke at tage arbejdet på den anden side af grænsen.

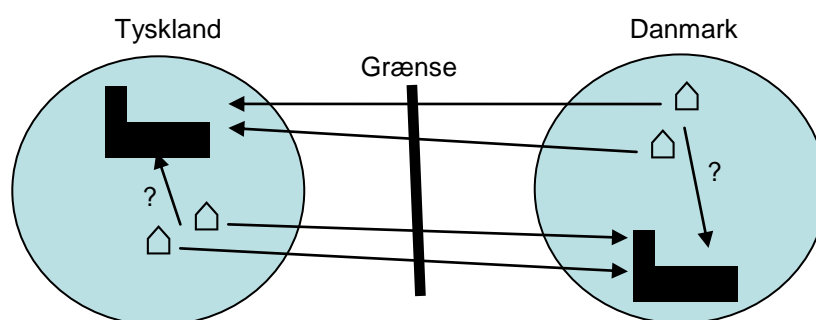
Reservationsløn for en grænsependler fra Tyskland til Syddanmark – indkomstgrænsen for minijobs som retningspil for indkomstgrænse for grænsependlere.

En person antages derfor kun at være villig til at tage normalt arbejde på den anden side af grænsen, hvis lønnen overstiger denne reservations løn eller indtægt. Beløbets størrelse kan naturligvis diskuteres. Den her anvendte beløbsgrænse kan ses i sammenhæng med gruppen af ”Geringfügig Beschäftigte” på det tyske arbejdsmarked⁶, hvor den månedlige indkomstgrænse ligger på 450 Euro for at indgå i denne type. Skal en person derfor vælge at blive grænsependler, vil en person syd for grænsen kun vælge at tage job i Syddanmark, hvis lønnen i det mindste er over denne beløbsgrænse for minijobs på det tyske arbejdsmarked. Anslås reservationslønnen at være højere end 500 Euro månedligt, reduceres antallet af grænsependlere naturligvis tilsvarende. Et beløb over grænsen for minijobs på 450 Euro månedligt kan begrundes i, at man udover de normale

⁶ En lavtlønnet beskæftigelse i mindre omfang (også kaldet „minijob“) foreligger, når lønnen for denne beskæftigelse som regel ikke overstiger 450 Euro pr. måned, hvor denne type jobs i princippet er fritaget for sociale bidrag.

kriterier for at tage et job i hjemlandet ved job over grænsen skal overkomme et sæt af yderligere barriere og regler. Dertil kommer, at nogle personer måske vil være mindre opmærksomme på jobmuligheder over grænsen og først vil begynde at orientere sig om disse, når de virker tilstrækkeligt lønmæssig attraktive.

Figur 2.1: Hvad er grænsependling?

Hvis en person har flere ansættelsesforhold på tværs af grænsen.

Angående ”hovedbeskæftigelseskriteriet” gælder, at nogle af de identificerede personer uden bopæl i Danmark indenfor samme år har flere ansættelser på tværs af grænsen. Her er anvendt to metoder for kvalitetssikring og identifikation. Dels er der i visse tilfælde personer med flere ansættelser i samme år, hvor ansættelserne giver præcist samme indkomst, har samme ansættelsesperiode og samme beliggenhed for arbejdsstedet. I disse tilfælde anvendes kun en af disse, idet de antages at være overensstemmende. For personer uden bopæl i Danmark, som har flere ansættelser indenfor et år på tværs af grænsen, bruges arbejdsstedet for den ansættelse som giver den højeste indkomst, mens den samlede indkomst på tværs af alle ansættelser bruges i ”hovedbeskæftigelseskriteriet”.

I det følgende bruges disse tre beskrevne og diskuteret kriterier - ”politisk kriterie”, ”oprindelseskriterie” og ”hovedbeskæftigelseskriterie” - for at opgøre antallet af grænsependlere og vurdere deres kvalitative karakteristika. Disse kriterier implementeres på basis af data fra Danmarks Statistiks registre. Således har Danmarks Statistik specifikt identificeret personer, som opfylder det ”politiske kriterie”. Desuden har Danmarks Statistik for disse personer i videst muligt omfang identificeret deres bopæl, oprindelse/fødeland og indkomst fra beskæftigelse i Syddanmark. Hermed er det muligt at anvende ”oprindelseskriteriet” og ”hovedbeskæftigelseskriteriet” på den population, som opfylder det ”politiske kriterie”. Denne fremgangsmåde er anvendt for perioden 2008 til 2012, idet det register, hvorfra de

Geografisk fokus på grænsependlingen til Syddanmark, men også samlet til de fire grænsenære kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

beskatningsmæssige bopælsoplysninger tages, kun findes fra 2008. Geografisk fokuserer analysen på grænsependling til arbejdspladser i Syddanmark. Dog sådan, at det samtidig belyses, hvorvidt grænsependlingen sker til det grænsenære område i form af den samlede grænsependling til arbejdspladser i de fire kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

3. Hvordan har den grænseoverskridende pendling udviklet sig?

Fald i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark på omkring 19 procent mellem 2008 og 2012 – største fald mellem 2008 og 2009.

Efter at have defineret de præcise omstændigheder og kriterier, som indgår i nærværende opgørelse af grænsependlingen til Syddanmark, giver det følgende en kort oversigt over, hvordan udviklingen i grænsependlere til Syddanmark har udfoldet sig. I tabel 3.1 ses, at det samlede antal grænsependlere til Syddanmark er faldet fra 5.567 personer i 2008 til 4.508 personer i 2012 eller et samlet fald på omkring 19 procent. Det største fald ses dog i begyndelsen af perioden på 14,4 procent mellem 2008 og 2009. Dette viser, at grænsependlingen i meget høj grad ser ud til at have været påvirket af de stød til de generelle økonomiske forhold, som var afstedkommet af den finansielle krise. Der ser således ud til at være meget lidt friktion i beskæftigelsen af grænsependlere, således at en krise i økonomien meget hurtigt resulterer i en tilpasning i antallet af ansatte grænsependlere. Dette skal samtidig ses på baggrund af, at ændringen i de økonomiske forhold vurderet på arbejdsløshedsprocenterne nord og syd for grænsen har ført til en vis konvergens. Således er arbejdsløshedsprocenten nord for grænsen steget, mens den er faldet syd for grænsen. Dermed er incitamenterne for at søge job nord for grænsen for personer med bopæl syd for grænsen faldet. Dels kan stødet til økonomien således have ført til, at jobmulighederne nord for grænsen er blevet reducerede. Dels er der i højere grad et overudbud af arbejdskraft nord for grænsen, mens overudbuddet af arbejdskraft syd for grænsen er faldet. Begge vil forventeligt føre til, at antallet af grænsependlere falder, hvilket er afspejlet i tabel 3.1.

Fald kan ses på baggrund af konvergens i arbejdsløsheden på tværs af grænsen og den finansielle krise.

De fire grænsenære kommuner ser fald på knap 10 procent i grænsependlingen fra Tyskland.

Når det gælder det grænsenære område i form af de fire kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder er faldet på kun knap det halve, nemlig lige knap 10 procent. Her gælder igen, at det største fald ses mellem 2008 og 2009 på 12 procent, mens der i de efterfølgende år ses en vis tilbagevenden

til niveauet i 2008. Først i 2012 ses igen et fald.

Tabel 3.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark og de fire grænsenære kommuner 2008-2012

År	Region Syddanmark	De fire grænsenære kommuner
2008	5.567	3.739
2009	4.765	3.289
2010	4.743	3.416
2011	4.750	3.537
2012	4.508	3.367

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

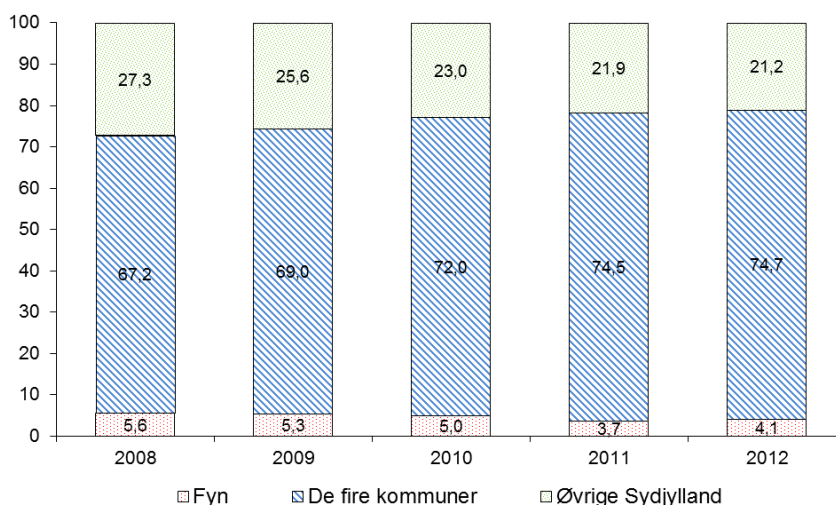
Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Betydning af stød til økonomien afhænger af afstanden til grænsen.

Samlet tyder denne udvikling på, at mens de ovenfor nævnte effekter af den finansielle krise har haft en betydelig effekt på grænsependlingen til Syddanmark, har betydningen for grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner været mindre. Dette peger på, at den effekt, som stødet til økonomien har, afhænger af om pendlingen over grænsen sker til en umiddelbar nærhed af grænsen eller over længere afstande fra grænsen.

For at få et mere præcist indblik i, hvorvidt pendlingsafstanden til den dansk-tyske grænse har betydning for effekten af de økonomiske stød, viser figur 3.1 den procentuelle fordeling af grænsependlerne i et givet år på tre geografiske områder i Syddanmark.

Figur 3.1. Grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på geografi i procent 2008-2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Stadig større andel af grænsependlerne er beskæftiget i de fire grænsenære kommuner.

Figur 3.1 opdeler Syddanmark i tre områder. To områder i Sydjylland benævnt ”De fire kommuner” og ”Øvrige Sydjylland” og Fyn, som alle er del af Syddanmark. Det ses i figur 3.1, at en stadig større andel af grænsependlerne fra Tyskland har job i de fire grænsenære kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder. Mens grænsependlingen har været faldende i perioden efter finanskrisen, er en stadig større andel beskæftiget i den umiddelbare nærhed af grænsen. De fire kommuners relative andel af grænsependlingen er således steget fra 67,2 procent i 2008 til 74,7 procent i 2012. Grænsependlingen sker derefter til den øvrige del af Sydjylland, mens kun en mindre del på mellem 3-6 procent har beskæftigelse på Fyn.

Dog er der også en betydelig grænsependling fra Tyskland til det øvrige sydjyske område.

Der er således et geografisk mønster i grænsependlingen fra Tyskland, hvor den er klart aftagende indenfor Syddanmark med afstanden til grænsen. Dog gælder det, at det ikke udelukkende er et fænomen for det grænsenære område, idet der stadig er mellem 20 procent og 30 procent, som finder beskæftigelse længere oppe i det sydjyske område. Her er det dog interessant, at faldet i grænsependlingen efter finanskrisen samtidig har medført, at andelen af grænsependling fra Tyskland til det øvrige sydjyske område er faldet relativt. De fire grænsenære kommuner har oplevet et fald i grænsependlingen fra Tyskland, men faldet har været endnu større i det øvrige Sydjylland, mens faldet har været moderat på Fyn fra et moderat niveau. Der synes således at være en relativ større stabilitet i beskæftigelsen af grænsependlere i det grænsenære område.

Disse generelle udviklingstræk stiller spørgsmålet, om der har været større underliggende ændringer i sammensætningen af grænsependlingen fra Tyskland. Dette behandles i de følgende afsnit. Først belyses, hvilken type person, der er grænsependler og om man her ser skift i de karakteristika i de personer, som grænsependler fra Tyskland til Syddanmark.

4. Hvilken type person er grænsependler?

Hvordan kan man beskrive den typiske person, der grænsependler fra Tyskland til Danmark? For bedre at forstå ændringen i det samlede antal grænsependlere afspejlet i tabel 3.1 gives her et indblik i den typiske grænsependler. Et første karakteristikum belyses i tabel 4.1, som viser fordelingen af

grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark henholdsvis de fire grænsenære kommuner fordelt på køn.

Tabel 4.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på køn 2008-2012

År	Mænd	Kvinder	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>			
2008	4.327	1.240	5.567
2009	3.588	1.177	4.765
2010	3.497	1.246	4.743
2011	3.564	1.186	4.750
2012	3.312	1.196	4.508
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
2008	2.759	980	3.739
2009	2.347	942	3.289
2010	2.398	1.018	3.416
2011	2.554	983	3.537
2012	2.371	996	3.367

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

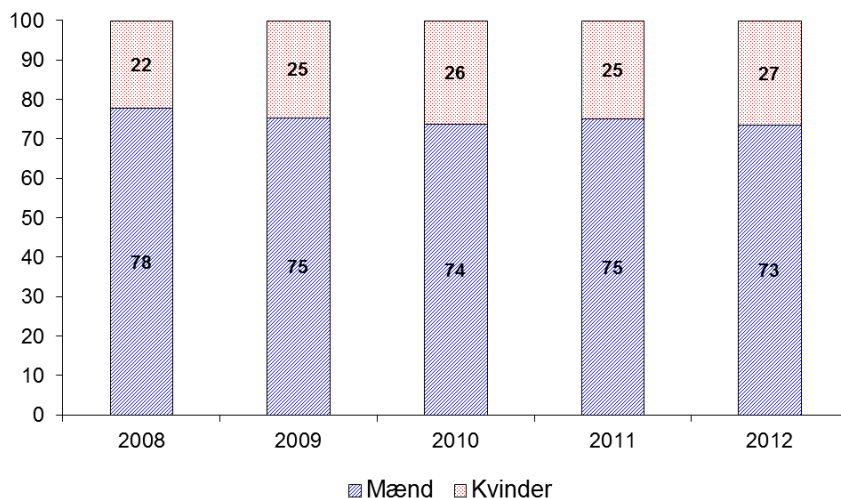
Fald til Syddanmark mellem 2008 og 2012 blandt kvinder på kun godt 3,5 procent sammenlignet med 23,4 procent for mænd.

Moderat fremgang blandt kvindelige grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner.

Det ses i tabel 4.1, at grænsependlere overvejende består af mænd. Dette ses både for Syddanmark og for de fire grænsenære kommuner. Det er dog bemærkelsesværdigt, at mens antallet af kvindelige grænsependlere falder fra 1.240 i 2008 til 1.196 i 2012 eller godt 3,5 procent, så falder antallet af mandlige grænsependlere fra 4.327 til 3.312 eller et fald på over 23,4 procent. Mens mænd er den største gruppe blandt grænsependlerne, så er beskæftigelsen af kvindelige grænsependlere mere stabil over perioden. Dette kan tyde på, at kvindelige grænsependlere er beskæftiget i brancher, som er mindre konjunkturfølsomme, eller at kvinder er mere stabile i ansættelsen som grænsependler. Et lignende mønster ses for de fire grænsenære kommuner, hvor faldet igen er størst for mænd, mens kvinder ser en moderat fremgang fra 980 i 2008 til 996 i 2012.

For at give et indtryk af fordelingen på køn af grænsependlerne til Syddanmark, giver figur 4.1 fordelingen af grænsependlere på kvinder og mænd for hvert år i perioden 2008 til 2012. Andelen af mænd blandt grænsependlerne fra Tyskland til Syddanmark falder over perioden fra 78 procent til 73 procent. Faldet sker specielt umiddelbart efter finanskrisen imellem 2008 og 2009, mens der også ses et mindre fald mellem 2011 og 2012.

Figur 4.1. Grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på køn i procent 2008-2012

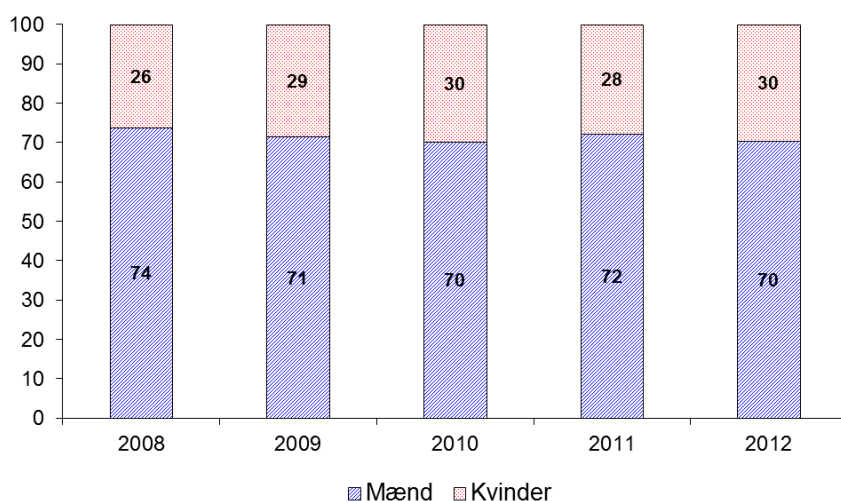
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Grænsependlingen fra Tyskland ser ud til at være mere konjunkturfølsom blandt mænd.

Både i Syddanmark og de fire grænsenære kommuner er grænsependlere fra Tyskland overvejende mænd, idet kvinder dog viser en mere stabil udvikling.

Denne udvikling kunne pege i retning af, at ansættelsen af mandlige grænsependlere fra Tyskland er konjunkturfølsom. Større negative ændringer i de økonomiske forudsætninger for virksomhedernes markeder ser således ud til at have større betydning for mandlige grænsependlere, hvad angår ansættelser i Syddanmark. Vender vi os mod figur 4.2, som giver den tilsvarende fordeling på mænd og kvinder blot for grænsependlerne fra Tyskland til job i de fire grænsenære kommuner, viser der sig et lignende billede. Det største fald i andelen af mænd blandt grænsependlerne ses umiddelbart efter den finansielle krise mellem 2008 og 2009.

Figur 4.2. Grænsependling fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på køn i procent 2008-2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Største fald i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark blandt de 16-26-årige.

Stigning i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark blandt de 47-56 årige og 57-66 årige.

Stigende arbejdsløshed på den danske side af grænsen kan gøre det svært for unge at opnå beskæftigelse.

Ser man på alderssammensætningen i gruppen af grænsependlere fra Tyskland til henholdsvis Syddanmark og de fire grænsenære kommuner vises dette i tabel 4.2. For grænsependlingen til Syddanmark ser man, at det største fald findes blandt de 16-26-årige, som i perioden falder med over 54 procent. For de to største aldersgrupper på henholdsvis 27-36 år og 37-46 år ligger faldet på lidt over 19 procent og 25 procent. Modsat ses en stigning for de to ældste aldersgrupper, hvor der for de 47-56-årige er en stigning på lidt under 9 procent og for de 57-66-årige på lidt over 2 procent. Der er således en meget forskellig udvikling i grænsependlingen for forskellige aldersgrupper, hvor faldet er størst for den yngste gruppe. Dette er i overensstemmelse med en forventning om, at unge uden erhvervserfaring generelt har sværest ved at opnå beskæftigelse under en ugunstig konjunkturudvikling. At få job indenfor landets grænser bliver sværere, men det samme vil forventeligt gælde på tværs af grænsen. I takt med at specielt den danske side af grænsen har set stigende ledighed på arbejdsmarkedet er det blevet sværere for unge uden nogen betydelig erhvervserfaring med bopæl i Danmark at få job i Danmark. Det samme vil forventeligt gælde for unge uden nogen betydelig erhvervserfaring uden bopæl i Danmark.

Tabel 4.2. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på alder 2008-2012

År	16-26 år	27-36 år	37-46 år	47-56 år	57-66 år	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>						
2008	801	1.659	1.800	1.042	265	5.567
2009	553	1.453	1.554	940	266	4.765
2010	510	1.423	1.515	1.014	281	4.743
2011	413	1.423	1.464	1.110	340	4.750
2012	365	1.340	1.346	1.132	325	4.508
<i>De fire grænsenære kommuner</i>						
2008	545	1.119	1.207	698	170	3.739
2009	382	1.003	1.102	639	163	3.289
2010	362	1.011	1.126	723	194	3.416
2011	298	1.055	1.120	833	231	3.537
2012	259	989	1.042	845	232	3.367

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Grænsependlingen fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner ser også stort fald i den yngste aldersgruppe.

Ses i stedet på de fire grænsenære kommuner, er tendenserne generelt de samme. I den yngste aldersgruppe falder antallet af grænsependlere med over 52 procent fra 2008 til 2012, mens de

Markant kraftigere stigning i grænsependling fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner i de to ældste aldersgrupper.

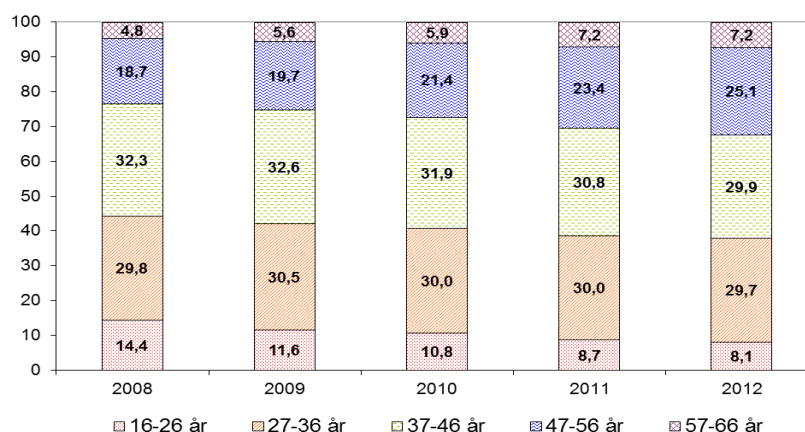
Den gennemsnitlige grænsependler bliver gradvist ældre.

De 47-56-åriges relative andel blandt grænsependling til Syddanmark stiger fra 18,7 procent i 2008 til 25,1 procent i 2012.

to aldersgrupper på 27-36 år og 37-46 år oplever et fald på lige under 12 og 14 procent. Igen er det den yngste gruppe, som oplever næsten lige så stort et fald som for hele Syddanmark. For de to følgende aldersgrupper er der en bemærkelsesværdig forskel, idet faldet på henholdsvis 12 og 14 procent er lavere end faldet på omkring 19 og 25 procent for hele Syddanmark. Den mest markante forskel ligger dog i de to ældste grupper. For gruppen af de 47-56-årige finder der en stigning sted på 21 procent mellem 2008 og 2012, mens stigningen er endnu større for gruppen af de 57-66-årige, som stiger med over 36 procent. Sammenlignes dette med de omkring 2 og 9 procent for de to tilsvarende grupper i Syddanmark, er stigningen betydelig højere i de fire grænsenære kommuner. Dette peger overordnet på en forskydning i alderssammensætningen blandt grænsependlerne, hvor den gennemsnitlige grænsependler gradvis bliver ældre. Som antydnet, kunne faldet blandt den yngste gruppe forventes, mens stigningen blandt de to ældste grupper er mere overraskende. I krisetider vil der generelt kunne være en tendens til at det bliver sværere at få job i begge ender af aldersskalaen. Dette synes kun at være tilfældet for grænsependlingen i den ene ende af aldersskalaen – blandt de yngste på arbejdsmarkedet.

Ser vi på den procentuelle fordeling af grænsependlere på de fem aldersgrupper i Syddanmark, vises denne i figur 4.3. Figuren viser, eksempelvis, at for året 2008 androg de 47-56-årige 18,7 procent af grænsependlerne fra Tyskland til Syddanmark. Den tilsvarende procent i 2012 for de 47-56-årige er på 25,1 procent eller en stigning på 6,4 procentpoint. Figuren afspejler således den aldringsproces, som gradvist har vist sig blandt grænsependlerne.

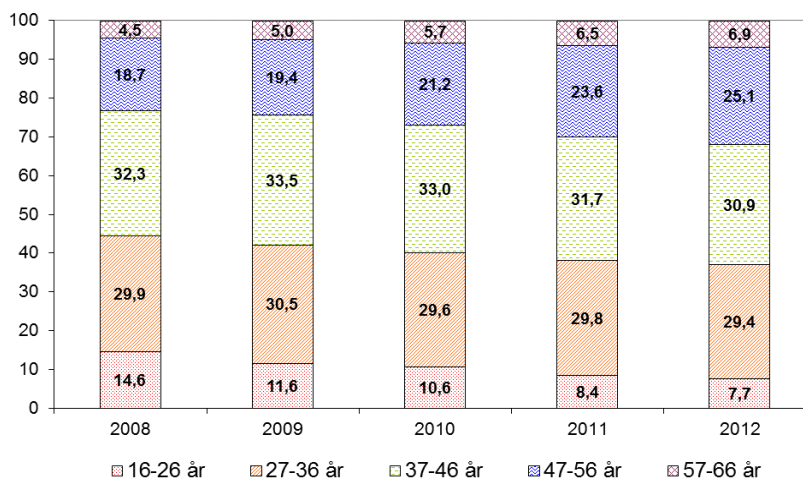
Figur 4.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på alder i procent 2008-2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Vender man sig til den tilsvarende fordeling af grænsependlere til de fire grænsenære kommuner i figur 4.4, vises stort set samme billede. Der er nogle mindre forskelle i den mellemliggende periode fra 2008-2012, men tendensen er omtrent den samme.

Figur 4.4. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på alder i procent 2008-2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

I hvilken grad afspejler faldet i grænsependlere en forskydning i arbejdsmarkedsintegration i grænseregionen?

Et sidste aspekt gælder oprindelsen af grænsependleren. Specielt er det af interesse at belyse, hvorvidt grænsependling er udtryk for en arbejdsmarkedsintegration i den forstand, at personer med anden oprindelse end dansk får beskæftigelse i Syddanmark, mens bopælen i Tyskland bibeholdes – nedenfor benævnt ”anden oprindelse/fødeland”. Modsat kan det være personer med bopæl i Danmark, der flytter til Tyskland, mens de bibeholder jobbet i Syddanmark – nedenfor benævnt ”dansk oprindelse/fødeland”. Tabel 4.3 giver indsigt i dette aspekt for grænsependlere til Syddanmark og de fire grænsenære kommuner.

Faldet i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark sker hovedsagligt blandt personer med anden oprindelse end dansk – formodentligt tysk oprindelse.

Faldet i grænsependling fra Tyskland til Syddanmark finder man især i den gruppe som ikke har dansk oprindelse og som for hovedparten må formodes at have en tysk baggrund. Grænsependlere med dansk oprindelse falder fra 1359 i 2008 til 1236 i 2012 eller et fald lidt over 9 procent. Til gengæld falder grænsependlingen med anden oprindelse med over 22 procent. Der er følgelig sket en betydelig forskydning i den form for arbejdsmarkedsintegration, som finder sted i det grænseregionale arbejdsmarked. Denne udvikling peger på, at det i en krisesituation primært er personer med anden oprindelse end dansk og med tysk bopæl, som får svært ved at fastholde arbejdet på det syddanske arbejdsmarked.

Tabel 4.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark efter oprindelse/fødeland 2008-2012

År	Dansk oprindelse/fødeland	Anden oprindelse/fødeland	Samlet
Region Syddanmark			
2008	1.359	4.208	5.567
2009	1.256	3.509	4.765
2010	1.286	3.457	4.743
2011	1.270	3.480	4.750
2012	1.236	3.272	4.508
De fire grænsenære kommuner			
2008	834	2.905	3.739
2009	803	2.486	3.286
2010	820	2.596	3.416
2011	823	2.714	3.537
2012	792	2.575	3.367

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

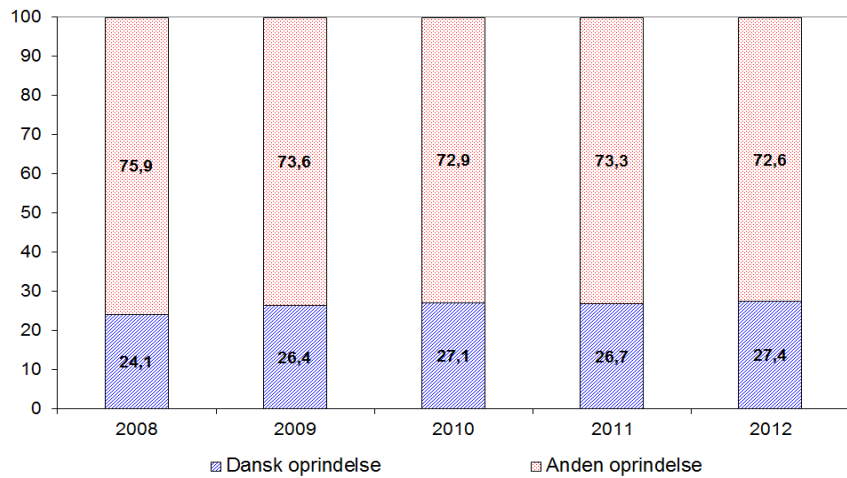
Grænsependling med dansk oprindelse kan have andre motiver end arbejdsmarkeds-mæssige og er derfor mindre følsomme overfor konjunktur-forskelle.

Samme mønster for de fire grænsenære kommuner: Største fald blandt personer med anden oprindelse end dansk.

Omvendt gælder formodentligt også, at personer med dansk oprindelse i nogle tilfælde blot er flyttet over grænsen af andre hensyn end det arbejdsmarkeds-mæssige, mens de beholder det samme job i Syddanmark. For denne gruppe personer er det formodentligt i mindre grad ændringer i de relative beskæftigelsesmuligheder, som er afgørende. Forværres jobmulighederne nord for grænsen og forbedres de syd for grænsen, er det derfor mere usikkert, om dette vil have indflydelse på denne gruppes jobvalg over grænsen. Bliver en person med dansk oprindelse eksempelvis grænsependler, fordi man vælger bopæl i Tyskland på grund af lavere afgifter på biler, så vil en forbedret jobsituation syd for grænsen ikke påvirke, hvorvidt man vælger at pendle over grænsen. Det er ikke jobmulighederne henholdsvis nord og syd for grænsen, som afgør dette, men andre forskelle over grænsen. For de fire grænsenære kommuner ses igen et mindre fald på henholdsvis 5 procent og 11 procent. Dette er for både gruppen med dansk oprindelse og gruppen med anden oprindelse omkring halvt så stærkt et fald som for Syddanmark og afspejler således den generelle tendens til et mindre kraftigt fald i de grænsenære kommuner.

Ser vi på den relative procentuelle fordeling af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark efter oprindelse vises dette i figur 4.5.

Figur 4.5. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på oprindelse/fødeland i procent 2008-2012

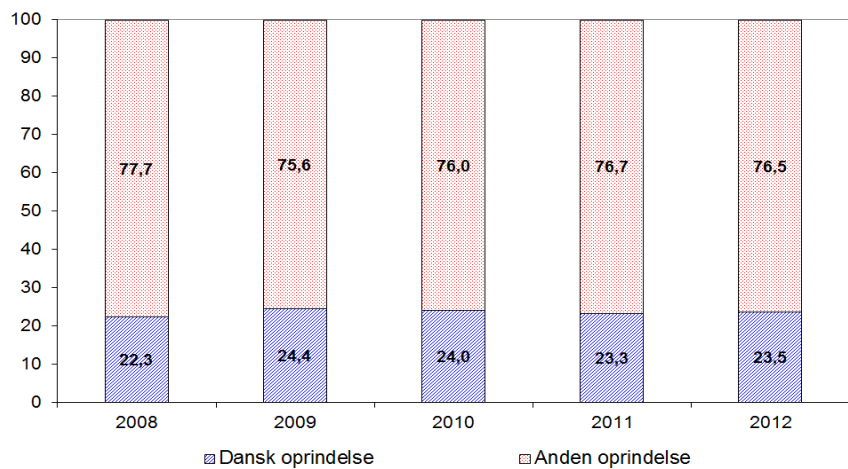

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Udviklingen afspejler en forskydning i den type arbejdsmarkedsintegration, som fremmes af grænsependling.

Figur 4.5 viser, at mens grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark med anden end dansk oprindelse i alle årene fra 2008 til 2012 er dominerende, så er der dog en forskydning til flere med dansk oprindelse. Arbejdsmarkedsintegration i grænseregionen i den forstand, at der ansættes personer på den danske side af grænsen med en anden end dansk oprindelse og bopæl i Tyskland er derfor svækket over perioden. Dette må, som diskuteret ovenfor, ses på baggrund af de effekter, den finansielle krise har haft på arbejdsmarkedssituationen på de to sider af den dansk-tyske grænse.

Figur 4.6. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på oprindelse/fødeland i procent 2008-2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Forskydning mod relativt flere med dansk oprindelse efter krisen ses også for de fire grænsenære kommuner – idet det dog delvist efterfølgende udjævnes.

For det grænsenære område, dækkende de fire kommuner Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder, vises i figur 4.6 den relative procentuelle fordeling af grænsependlere fra Tyskland til de grænsenære kommuner fordelt på oprindelse. Igen gælder, at grænsependlere med anden end dansk oprindelse er den dominerende gruppe, idet grænsependlere med en dansk oprindelse kun andrager knap en fjerdedel. Dog er der den forskel, at mens forskydningen for Syddanmark i figur 4.5 mod grænsependlere med en dansk oprindelse mellem 2008 og 2009 fastholdes resten af årene, så rettes forskydningen, i grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner op efter den oprindelige forskydning mellem 2008 og 2009. Således stiger andelen med dansk oprindelse mellem 2008 og 2009 fra 22,2 procent til 24,4 procent, men denne forskydning retter sig til dels over de følgende år, så andelen med dansk oprindelse i 2012 er faldet tilbage til 23,5 procent. Mens antallet af grænsependlere falder mindre i de fire grænsenære kommuner, ses samtidig at dansk og anden oprindelse desuden retter sig over årene frem til 2012.

5. Hvilken type virksomheder ansætter grænsependlere?

I forrige afsnit blev det analyseret, hvilken type person som gennemsnitligt er grænsependler. På den anden side er spørgsmålet, i hvilken type virksomheder grænsependlerne finder beskæftigelse. Dette analyseres i dette afsnit. Det kan generelt være af interesse, at afdække de personlige karakteristika for en typisk grænsependler, men da der er tale om en beskæftigelsessituation, hvor arbejdstager møder arbejdsgiver, vil det også være af interesse at belyse arbejdsgiverens karakteristika og det jobmatch, som sker i forbindelse med grænsependlingen.

Det første aspekt af arbejdsgiverens karakteristika er den branchemæssige tilknytning. Hvilke brancher finder grænsependlerne typisk beskæftigelse i, og ændrer dette sig over perioden 2008 til 2012 som følge af den globale finanskrisen og den europæiske gældskrise? Tabel 5.1 viser hvor mange grænsependlere, der ansættes hos arbejdsgivere med forskellig branchemæssig tilknytning. Det skal understreges, at arbejdsgiveren her er defineret på arbejdssted og dermed ikke nødvendigvis arbejdsgiverens hovedadresse. Omvendt er det hovedbranchen, der indgår i opgørelsen, idet der kan være flere underliggende brancher for angivelserne i erhvervsregistre.

Arbejdsgiveren er her defineret på arbejdssted og ikke nødvendigvis arbejdsgiverens hovedadresse.

Tabel 5.1. Grænsependlernes fordeling og udvikling efter brancher, 2008 og 2012

<i>Branche</i>	2008	2012	Vækst (%)
Tyskland til Syddanmark			
Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri	509	535	5,1
Metalindustri	404	238	-41,1
Maskin- og transportmiddelindustri	699	374	-46,5
Anden industri, vand- og energiforsyning, renovation mv	572	501	-12,4
Bygge og anlæg	690	305	-55,8
Handel	660	592	-10,3
Transport	738	589	-20,2
Hotel og restaurant	79	63	-20,3
Forretningservice	409	345	-15,6
Offentlig administration, forsvar, politi	72	80	11,1
Undervisning	218	269	23,4
Sundhed og socialvæsen, kultur og fritid	458	576	25,8
Andet	59	41	-30,5
Tyskland til de fire grænsenære kommuner			
Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri	343	431	25,7
Metalindustri	294	197	-33,0
Maskin- og transportmiddelindustri	578	299	-48,3
Anden industri, vand- og energiforsyning, renovation mv	402	384	-4,5
Bygge og anlæg	386	177	-54,1
Handel	436	364	-16,5
Transport	391	400	2,3
Hotel og restaurant	56	42	-25,0
Forretningservice	263	268	1,9
Offentlig administration, forsvar, politi	50	60	20,0
Undervisning	167	216	29,3
Sundhed og socialvæsen, kultur og fritid	348	498	43,1
Andet	25	31	24,0

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder. "Landbrug mv" inkluderer landbrug, skovbrug, fiskeri og råstofudvinding. "Anden industri" inkluderer tekstil- og læderindustri, træ- og papirindustri, trykkerier, medicinal industri, kemisk industri, olieraffinaderier mv, plast-, glas- og betonindustri, elektronindustri, fremstilling af elektronisk udstyr, møbelindustri og anden industri.

En stigende betydning af serviceerhverv – i 2012 er "Sundheds og socialvæsen, fritid og kultur" den tredje vigtigste for grænsependling til Syddanmark.

Hvad angår grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark er de tre brancher med flest ansat i 2008 i rækkefølge efter størrelse henholdsvis "Transport", "Maskin- og transportmiddelindustri" og "Bygge og anlæg". Tyngden i branchesammensætningen med hensyn til grænsependling fra Tyskland til Syddanmark er i 2012 skiftet betydeligt, idet de tre mest betydende brancher i rækkefølge efter størrelse er "Handel", "Transport" og "Sundhed og socialvæsen, kultur og fritid". Det er således i

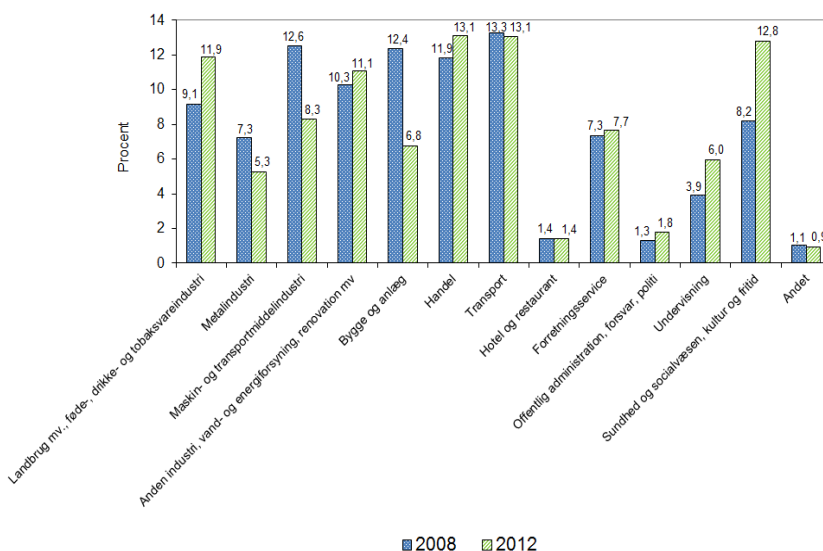
stigende grad servicebrancher, som sikrer beskæftigelse til grænsependlere.

En stigende betydning af serviceerhverv – i 2012 er ”Sundheds og socialvæsen, fritid og kultur” den vigtigste for grænsependling til de fire grænsenære kommuner.

For grænsependling fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner er de tre mest betydende brancher i 2008 i rækkefølge efter størrelse henholdsvis ”Maskin- og transportmiddel industri”, ”Handel” og ”Transport”. I 2012 er den tilsvarende rækkefølge ”Sundhed og socialvæsen, kultur og fritid”, ”Transport” og ”Handel”. Omend ændringen i rækkefølgen for de tre mest betydende brancher er anderledes end for Region Syddanmark, afspejler det en lignende tendens væk fra industri mod servicebrancherne.

I figur 5.1 ses den procentuelle fordeling af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark på brancher for to særskilte år.

Figur 5.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på brancher i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Grænsependling til ”Maskin- og transportmiddel industri”, ”Bygge og anlæg” samt ”Metalindustri” falder relativt i betydning for Syddanmark.

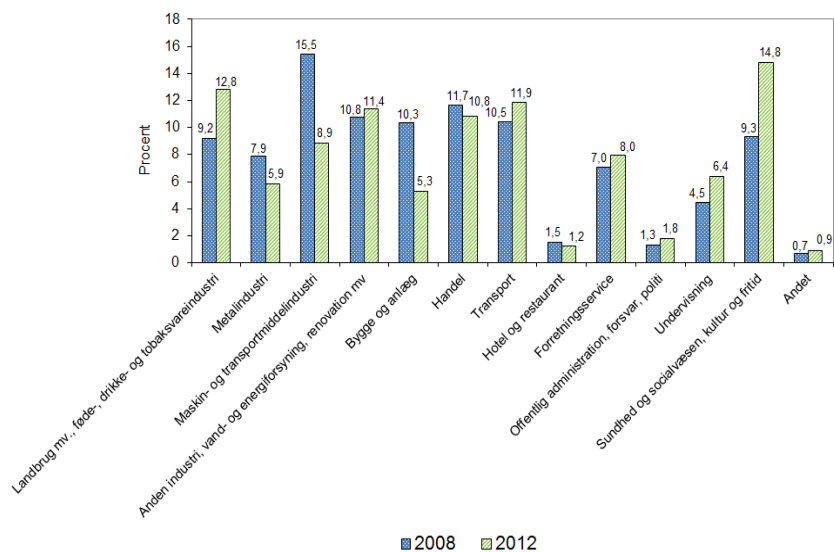
Det ses straks i figur 5.1, at der er sket betydelige ændringer i branchesammensætningen. En række brancher er blevet relativt mere betydende for beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark. Dette gælder særligt indenfor ”Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri”, ”Undervisning” og ”Sundhed og socialvæsen, kultur og fritid”. Således beskæftiger eksempelvis ”Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri” i 2008 i alt 9,1 procent af alle grænsependlerne, hvilket stiger til 11,9 procent af alle grænsependlere i 2012. En række brancher er tilsvarende blevet betydeligt mindre afgørende for grænsependlingen. Dette gælder specielt ”Maskin- og transportmiddelindustri” og ”Bygge og anlæg” ligesom også ”Metalindustri” ser en faldende betydning. Således androg beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland

Grænsependling til "Handel" og "Transport" har både relativt stor betydning i 2008 og 2012 for Syddanmark.

til Syddanmark i "Maskin- og transportmiddelindustri" 12,6 procent af alle grænsependlere i 2008, mens dette falder til 8,3 procent af alle grænsependlere i 2012. Det bemærkes samtidig, at både "Handel" og "Transport" både i 2008 og 2012 er vigtige brancher, når det gælder beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland i Syddanmark.

For grænsependlingen fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner viser figur 5.2 tilsvarende den procentuelle fordeling på brancher i årene 2008 og 2012.

Figur 5.2. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på brancher i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
 Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Grænsependling til "Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri" stiger relativt fra 9,2 procent af grænsependlerne til de fire grænsenære kommuner i 2008 til 12,8 procent i 2012.

Der er også sket betydelige forskydninger i den branchemæssige fordeling af grænsependlerne, når det gælder pendlingen fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner. Fællestrækkene med udviklingen for grænsependlingen til Syddanmark er udprægede. "Landbrug mv, føde-, drikke- og tobaksvareindustri" har en relativt stigende betydning, idet 9,2 procent af grænsependlerne til de fire kommuner var ansat i denne branche i 2008, mens 12,8 procent af grænsependlerne er ansat i branchen i 2012. En endnu mere markant stigning i den relative betydning findes hos "Sundhed og socialvæsen, fritid og kultur", hvor fremgangen i den relative betydning er større i de fire grænsenære kommuner end for Syddanmark. Også for "Undervisning" ser man en betydelig fremgang i den relative betydning for grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner.

Endnu større stigning i den relative betydning af grænsependling til "Sundhed og socialvæsen, fritid og kultur" til de fire grænsenære kommuner.

Vigtigt skifte fra fremstillings-
erhverv mod serviceerhverv i
grænsependling fra Tyskland til
Syddanmark og de fire
grænsenære kommuner mellem
2008 og 2012.

For den branchemæssige tilknytning af grænsependlerne tyder tallene således på, at der i forbindelse med krisen ikke kun ses et fald i grænsependlingen, men samtidigt et vigtigt skifte fra fremstillingserhvervene til serviceerhvervene. Mens faldet i grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner er mindre udtalt end for Syddanmark, ser det branchemæssige skifte ud til også at ske i de fire grænsenære kommuner. Dette giver et første indblik i en ny tendens for, hvilke arbejdsgivere beskæftiger grænsependlere fra Tyskland.

Når det gælder de centrale karakteristika for arbejdsgiveren til grænsependlere fra Tyskland, er et andet aspekt virksomhedernes størrelse. Hvor store er de arbejdssteder indenfor en virksomhed, som typisk beskæftiger grænsependlere fra Tyskland? Besvarelsen af dette spørgsmål kan eksempelvis have betydning for vurderingen af den mulige ambassadør-rolle, som en grænsependler har på arbejdspladsen i form af at øge kontakter og netværk mellem arbejdstagere generelt og dermed muligheden for at kunne anbefale nye rekrutteringer uformelt på arbejdspladsen. Tabel 5.2 viser fordelingen af grænsependlere fra Tyskland på arbejdsstedets størrelse målt i antal ansatte på arbejdssteder i henholdsvis Syddanmark og de fire grænsenære kommuner.

Tabel 5.2. Grænsependlernes fordeling og udvikling efter arbejdspladsens størrelse 2008 og 2012

Antal ansatte	2008	2012	Vækst i %
<i>Region Syddanmark</i>			
<= 10	519	420	-19,1
11 til 20	441	407	-7,7
21 til 50	983	752	-23,5
51 til 100	880	844	-4,1
101 til 200	957	581	-39,3
201 til 500	832	637	-23,4
> 500	955	867	-9,2
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
<= 10	354	291	-17,8
11 til 20	263	295	12,2
21 til 50	708	575	-18,8
51 til 100	501	661	31,9
101 til 200	641	405	-36,8
201 til 500	493	414	-16,0
> 500	779	726	-6,8

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Flest grænsependlere fra
Tyskland til Syddanmark ansat
ved arbejdspladser med mellem
21 og 50 ansatte i 2008 – flest
ansat på arbejdspladser med
over 500 ansatte i 2012.

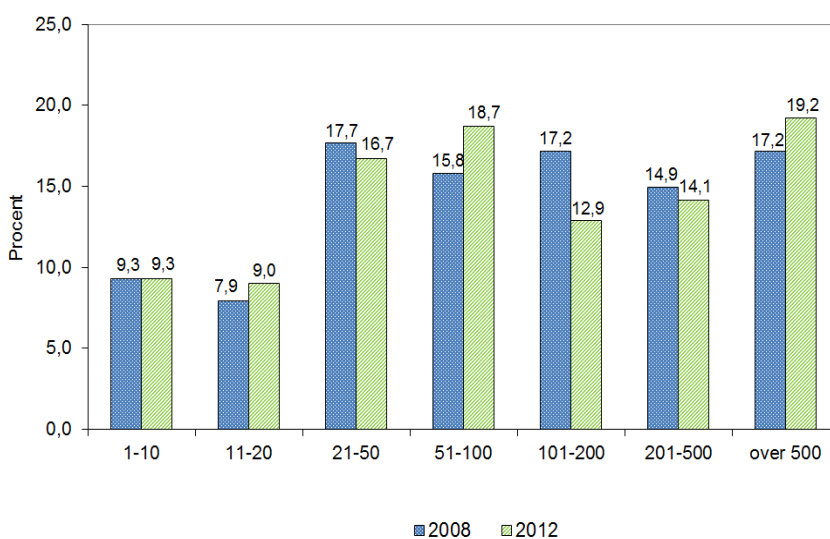
Det største antal grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark finder man i 2008 på arbejdspladser med mellem 21 og 50 ansatte, mens det i 2012 er på arbejdspladser med over 500

Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner er oftest ansat ved arbejdspladser med over 500 ansatte i både 2008 og 2012.

ansatte. For grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner blev de fleste grænsependlere i 2008 ansat på arbejdspladser med over 500 ansatte fulgt af arbejdspladser med 21 til 50 ansatte. Dette skifter mellem 2008 og 2012, så der i 2012 stadig er flest grænsependlere fra Tyskland ansat på arbejdspladser med over 500 ansatte, men nu fulgt af arbejdspladser med 51 til 100 ansatte.

Ændringen i den relative fordeling af størrelsen af arbejdspladsen mellem 2008 og 2012 er i figur 5.3 vist for grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark.

Figur 5.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på arbejdsstedets størrelse i procent 2008 og 2012

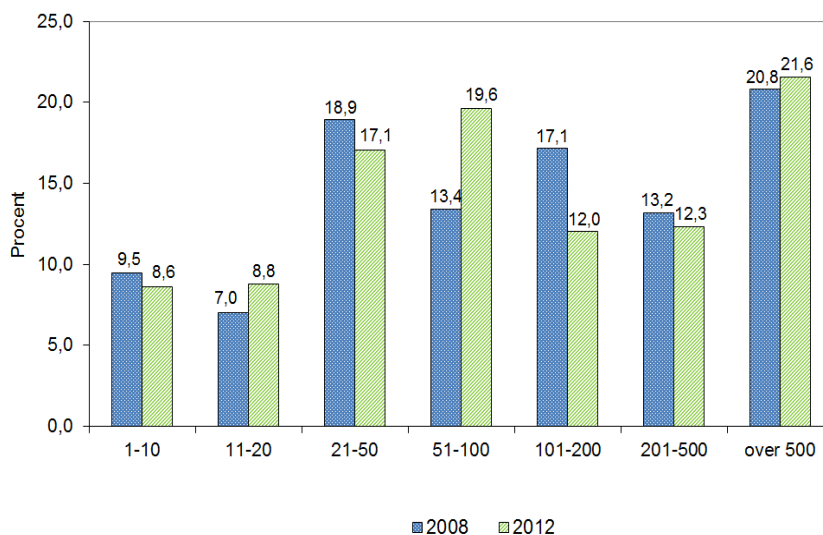
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den relative fordeling i figur 5.3 undergår ikke markante ændringer. Den mest markante ændring findes på arbejdspladser med mellem 101 og 200 ansatte. Her viser tabel 5.2, at antallet af grænsependlere ansat på denne størrelse arbejdspladser falder med 39,3 procent. I figur 5.3 betyder dette, at mens antallet af ansatte grænsependlere på arbejdspladser med mellem 101 og 200 ansatte andrager 17,2 procent af det samlede antal grænsependlere i 2008, så falder denne procent til 12,9 procent i 2012. Der er dog igen entydig forskydning mod større eller mindre arbejdspladser generelt, hvilket også er afspejlet i vækstprocenterne mellem 2008 og 2012 i tabel 5.2. Her ses de største fald for arbejdssteder med 10 eller færre ansatte (-19,1 procent), 21-50 ansatte (-23,5 procent), 101 til 200 ansatte (-39,3 procent) og 210 til 500 ansatte (-23,4 procent).

Største relative fald i grænsependlingen fra Tyskland til arbejdspladser i Syddanmark med mellem 101 og 200 ansatte – 17,2 procent af grænsependlingen i 2008, men kun 12,9 procent i 2012.

For de fire grænsenære kommuner vises den relative fordeling af grænsependlere efter antal ansatte på arbejdspladsen for henholdsvis 2008 og 2012 i figur 5.4.

Figur 5.4. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på arbejdsstedets størrelse i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Største relative fald i grænsependlingen fra Tyskland til arbejdspladser i de fire grænsenære kommuner med mellem 101 og 200 ansatte – største relative stigning til arbejdspladser med mellem 51 og 100 ansatte.

Forskydning kan skyldes, at i krisetider ansætter virksomheder gennemsnitligt færre på deres arbejdssteder.

Der fremstår et billede af en mere markant ændring for grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner, når fordelingen på arbejdsstedets størrelse i 2008 sammenlignes med fordelingen i 2012. Specielt falder den relative andel af grænsependlere ansat på arbejdspladser med 101 til 200 ansatte, mens den stiger for arbejdspladser med 51 til 100 ansatte. Dette findes også afspejlet i to modgående vækstprocenter i tabel 5.2, hvor beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner på arbejdspladser med 51 til 100 ansatte stiger med 31,9 procent fra 2008 til 2012. Modsat ses en negativ udvikling for arbejdspladser med 101 til 200 ansatte med -36,8 procent. Her skal man dog erindre, at udviklingen i grænsependlingen fordelt på størrelse af arbejdspladser belyses for en krisetid. En række arbejdspladser, som i 2008 havde imellem 101 og 200 ansatte, kan på grund af konjunkturforsværingen have fyret personale, så de i 2012 kun har imellem 51 og 100 ansatte. Udviklingen i tabel 5.2, figur 5.3 og figur 5.4 kan derfor godt dække over, at grænsependlerne er ansatte på de samme arbejdspladser, men at disse arbejdspladser over perioden er blevet mindre. Dog peger branchedynamikken vist i tabel 5.1, figur 5.1 og figur 5.2 på, at der sker et skifte. Ændringen mod, at grænsependlere i højere grad beskæftiges i bestemte serviceerhverv, kan forventes at afspejle et skifte i beskæftigelsen af grænsependlere mod andre arbejdspladser i

Branchemæssig forskydning i ansættelsen af grænsependlere peger dog på, at grænsependlere ansættes i andre virksomheder efter krisen.

serviceerhvervene. For så vidt gælder dette, må ændringerne i fordelingen på størrelse af arbejdspladser også afspejle et skifte, så grænsependlere i højere grad beskæftiges på andre arbejdspladser. Ændringen i fordelingen af grænsependlere på arbejdspladsens størrelse må derfor forventes også at afspejle en dynamik, hvor grænsependlere beskæftiges på andre arbejdspladser af anden størrelse og ikke blot at samme arbejdsplads i 2012 er skrumpet i forhold til 2008.

Mens det ovenfor er belyst, hvilke brancher og størrelsen på arbejdsstedet, som grænsependlerne typisk beskæftiges ved, så supplerer tabel 5.3 med et indblik i, hvorvidt arbejdsstedet, der beskæftiger grænsependleren fra Tyskland er offentligt, privat personligt ejet eller privat i øvrigt (ikke-personligt ejet)/internationale organisationer.

Tabel 5.3. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt på offentlige/private arbejdssteder i procent, 2008 og 2012

Sektor	Offentlig	Personligt ejede virksomheder	Private i øvrigt og internationale organisationer	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>				
2008	139	971	4457	5567
2009	136	904	3725	4765
2010	131	992	3620	4743
2011	94	988	3668	4750
2012	131	951	3426	4508
<i>De fire grænsenære kommuner</i>				
2008	102	687	2950	3739
2009	123	678	2488	3289
2010	114	747	2555	3416
2011	78	785	2674	3537
2012	119	763	2485	3367

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Ser man på udviklingen fra 2008 til 2012, er der generelt et fald i grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark for alle sektorer. Størst er faldet dog for arbejdssteder under privat ejer i øvrigt og internationale organisationer, hvor antallet af grænsependlere til Syddanmark falder med 23,1 procent over perioden. For de to andre sektorer er faldet mere moderat med henholdsvis knap 6 procent og godt 2 procent for henholdsvis den offentlige sektor og personligt ejede virksomheder.

Vender man sig til grænsependlingen fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner, ses en noget anden udvikling. Her er den procentuelle fremgang fra 2008 til 2012 størst i den offentlige sektor, om end den samlede beskæftigelse af

Største fald i ansættelsen af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark hos ikke-personligt ejede virksomheder/internationale organisationer på 23,1 procent mellem 2008 og 2012.

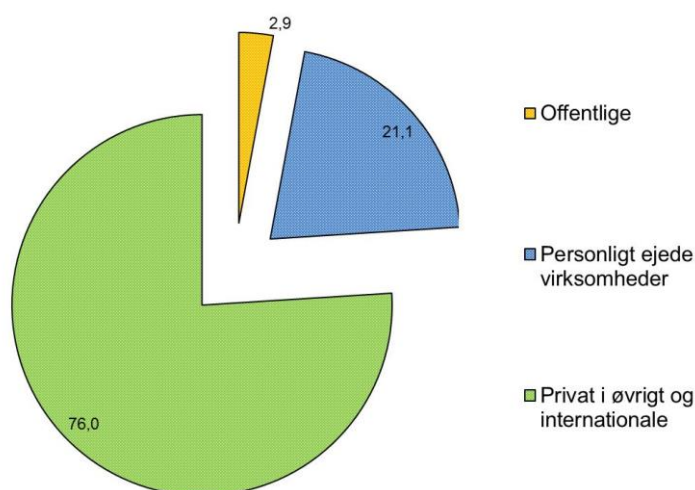
Grænsependlingen fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner sker specielt til personligt ejede virksomheder, hvor stigningen er på 11 procent fra 2008 til 2012.

grænsependlere fra Tyskland forbliver moderat i denne sektor. Samtidig ses der for de fire grænsenære kommuner også en betydelig fremgang på over 11 procent for beskæftigelse på arbejdssteder i personligt ejede virksomheder. For det øvrige private og internationale organisationer ses for de fire grænsenære kommuner et fald på knap 16 procent. Mens beskæftigelsen således er faldet generelt for alle sektorer, når det gælder grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark, så er billedet mere differentieret for de fire grænsenære kommuner. Her ses kun et fald i beskæftigelsen af grænsependlere fra Tyskland hos private i øvrigt og internationale organisationer.

Overvejende andel af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark er ansat i ikke-personligt ejede virksomheder/ internationale organisationer, som i 2012 andrager 76 procent.

Langt de færreste grænsependlere fra Tyskland er ansat i den offentlige sektor, mens det er arbejdssteder i private virksomheder, som ikke er personligt ejede, som har flest grænsependlere fra Tyskland beskæftiget. For grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark ses det klart i figur 5.5, at den overvejende del på 76 procent af grænsependlerne i 2012 er ansat i ikke-personligt ejede private virksomheder eller internationale organisationer. Omvendt er kun 2,9 procent af grænsependlerne ansat i det offentlige. Dette kan ses på baggrund af, at ansættelse specielt i det offentlige i nogle tilfælde kan kræve sprogkompetencer på dansk, som kan være sværere at opfylde.

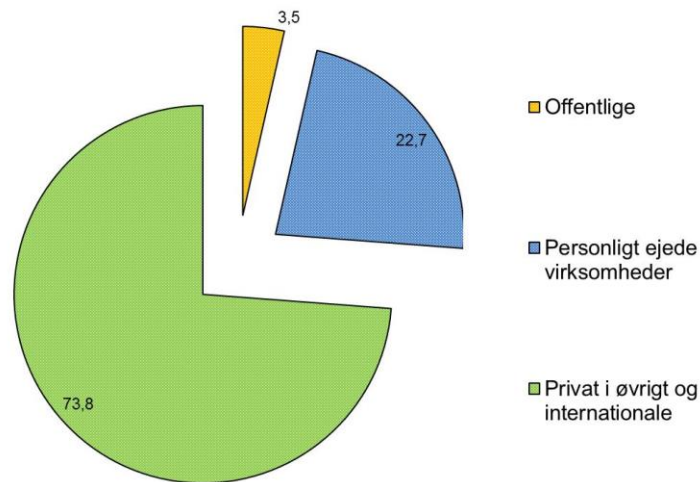
Figur 5.5. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på sektorer i procent 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Når vi ser på det tilsvarende billede for de fire grænsenære kommuner i 2012, vises dette i figur 5.6.

Figur 5.6. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på sektorer i procent 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Også for de fire grænsenære kommuner er flest grænsependlere fra Tyskland ansat i ikke-personligt ejede virksomheder/internationale organisationer.

Billedet er for de fire grænsenære kommuner det samme som for Syddanmark. Langt de fleste grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner finder beskæftigelse i private ikke-personligt ejede virksomheder/internationale organisationer. Der er en svag tendens til, at der er flere grænsependlere fra Tyskland til de fire kommuner ansat i det offentlige, men det er en marginal forskel mellem de fire kommuner og Syddanmark.

Omkring 300 personer har mere end et job i forbindelse med grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark.

I forbindelse med beskæftigelsen som grænsependler erhverves der en indkomst. Hvordan har indkomstniveauet for grænsependlere udviklet sig over perioden 2008 til 2012? Her vil fokus være på den samlede indkomst for alle beskæftigelser, som indenfor et år er varetaget i forbindelse med grænsependling. For de omkring 300 personer, som i løbet af et år varetager flere jobs, vil det være den samlede indkomst for alle disse jobs indenfor et år, som indgår her. Fordelingen på indkomstniveauer målt i DKK (danske kroner) vises i tabel 5.4 for både Region Syddanmark og de fire grænsenære kommuner.

Et aspekt som kan vanskeliggøre fortolkningen i tabel 5.4 er, at en person ansat i 2008 som grænsependler vil have tendens til at have en højere løn efter at have været ansat fra 2008 til 2012. Der kan derfor være en deraf følgende tendens til, at der ved den samme gruppe grænsependlere vil være flere og flere, som får en højere løn over årene. Omvendt kan man forestille sig, at det over tiden er andre personer med andre kompetencer, som ansættes som grænsependlere i forbindelse med eksempelvis en stigende orientering mode serviceerhverv, hvilket vil kunne give en anden sammensætning af indkomstniveauer. En række

forhold kan derfor påvirke fordelingen i forhold til indkomstniveau af grænsependlerne.

Tabel 5.4. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt på indkomstniveau i DKK 2008 og 2012

Indkomstniveau i DKK	2008	2012	Vækst i %
<i>Region Syddanmark</i>			
Større end eller lig 45.000 og mindre end eller lig 100.000	727	308	-57,6
Større end 100.000 og mindre end eller lig 150.000	583	260	-55,4
Større end 150.000 og mindre end eller lig 200.000	574	296	-48,4
Større end 200.000 og mindre end eller lig 250.000	805	443	-45,0
Større end 250.000 og mindre end eller lig 300.000	1023	904	-11,6
Større end 300.000 og mindre end eller lig 350.000	792	802	1,3
Større end 350.000 og mindre end eller lig 400.000	475	633	33,3
Større end 400.000 og mindre end eller lig 500.000	317	494	55,8
over 500.000	271	368	35,8
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
Større end eller lig 45.000 og mindre end eller lig 100.000	439	219	-50,1
Større end 100.000 og mindre end eller lig 150.000	379	179	-52,8
Større end 150.000 og mindre end eller lig 200.000	364	227	-37,6
Større end 200.000 og mindre end eller lig 250.000	577	336	-41,8
Større end 250.000 og mindre end eller lig 300.000	746	695	-6,8
Større end 300.000 og mindre end eller lig 350.000	523	609	16,4
Større end 350.000 og mindre end eller lig 400.000	338	500	47,9
Større end 400.000 og mindre end eller lig 500.000	193	366	89,6
over 500.000	180	236	31,1

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

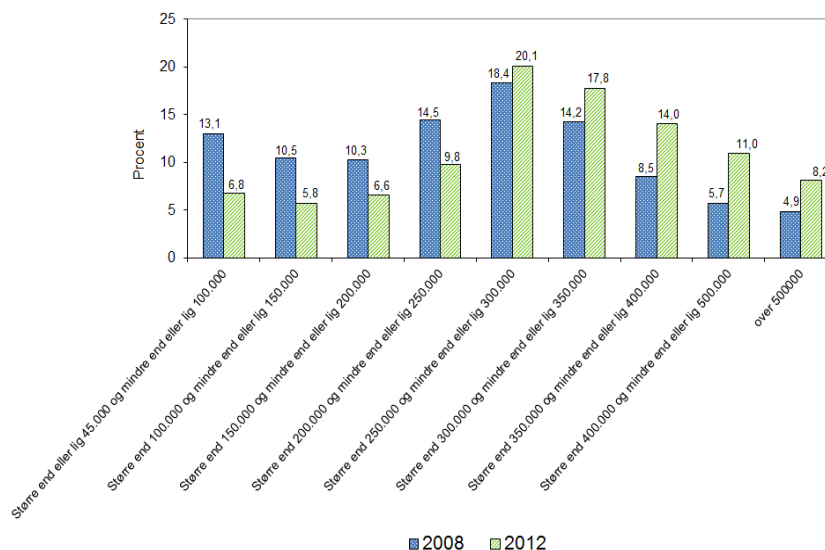
Et stigende antal græsependlere fra Tyskland har højere årsindkomster, når 2008 og 2012 sammenlignes – specielt fald for årsindkomster fra grænsependling under DKK 250.000.

Der kan både for Region Syddanmark og de fire grænsenære kommuner ses en klar forskydning mod højere indkomster. Dette er ikke kun en forskydning væk fra det nederste indkomstniveau dækkende indkomster fra DKK 45.000 til DKK 100.000, men gælder for alle indkomstniveauer indtil DKK 300.000. Specielt store er faldene dog for indkomstniveauer på eller under DKK 250.000. Størst fremgang ses for personer med en indkomst på mellem DKK 400.000 og DKK 500.000. Denne stigning er specielt stor for grænsependling til de fire

Stigning på lige over 89 procent hos grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner med årsindkomst på mellem DKK 400.000 og DKK 500.000.

grænsenære kommuner, hvor den ligger på over 89 procent. Disse forskydninger ses også på den procentuelle fordeling af grænsependlerne fra Tyskland til Region Syddanmark på indkomstniveauer, vist i figur 5.7.

Figur 5.7. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på indkomstniveau (DKK) i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

13,1 procent af grænsependlerne fra Tyskland til Syddanmark tjener mellem DKK 45.000 og DKK 100.000 i 2008, men kun 6,8 procent i 2012.

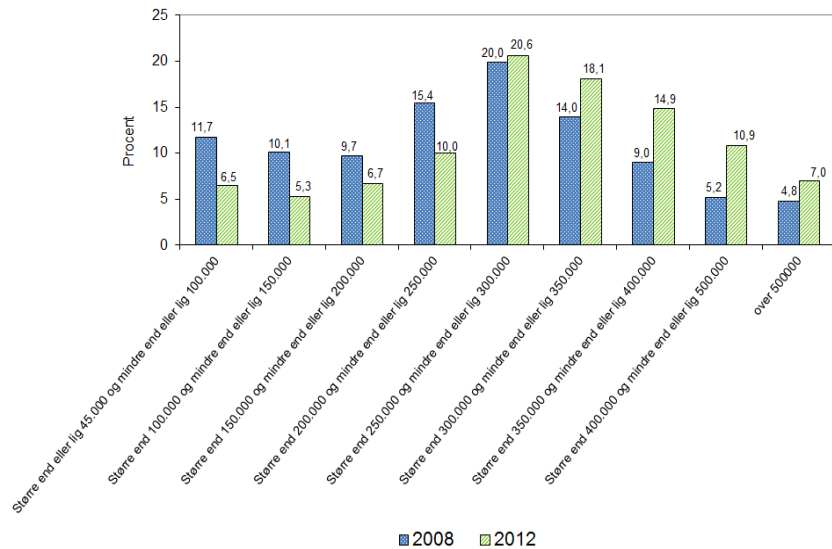
5,2 procent af grænsependlerne fra Tyskland til Syddanmark tjener mellem DKK 400.000 og DKK 500.000 i 2008, men 11,0 procent i 2012.

De fire grænsenære kommuner oplever samme forskydning mod flere grænsependlere som tjener mere ved jobbet på den anden side af grænsen.

Det ses klart i figur 5.7, at grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark i relativt stigende grad har højere årsindkomster fra arbejdet hos arbejdsgivere på den anden side af grænsen. Eksempelvis tjener 13,1 procent af grænsependlerne i 2008 mellem DKK 45.000 og DKK 100.000, mens andelen i 2012 er faldet til 6,8 procent. I den anden ende af indkomstskalaen ses, at andelen af grænsependlere med en årsindkomst fra DKK 400.000 til DKK 500.000 i 2008 er på 5,7 procent, mens denne andel stiger til 11,0 procent i 2012.

For de fire grænsenære kommuner ses en lignende udvikling i figur 5.8. Tendensen er at stadig flere grænsependlere har en stadig stigende indkomst fra arbejdet i de fire grænsenære kommuner. Således falder andelen af grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner med indkomst på mellem DKK 45.000 og DKK 100.000 fra 11,7 procent i 2008 til 6,5 procent i 2012. Omvendt stiger andelen med årsindkomster fra arbejdet i de fire grænsenære kommuner på mellem DKK 400.000 og DKK 500.000 fra 5,2 procent i 2008 til 10,9 procent i 2012. En udvikling der i store træk ligner den som ses for Region Syddanmark.

Figur 5.8. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænseære kommuner fordelt på indkomstniveau (DKK) i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænseære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Varsom omkring fortolkning af indkomstændringer, idet den almindelige lønudvikling i Danmark kan formodes at påvirke indkomstudviklingen for grænsependlere.

Mens ændringen i de økonomiske forhold på de to sider af grænsen under påvirkning af finans- og gældskrisen har ført til et faldende antal grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark og de fire grænseære kommuner, så sker der nogle afgørende ændringer i det indkomstniveau, som ses blandt grænsependlere. Ganske vist vil den almindelige indkomstudvikling i Danmark medføre en tendens til at indkomsterne stiger for grænsependlerne. Her må man dog erindre sig, at indkomstudviklingen i perioden for en række erhverv har været moderat i Danmark. Dermed tyder ovenstående på, at der kunne være sket en mere strukturel ændring i ansættelsesforholdene for grænsependlere, hvilket kan formodes at hænge sammen med de samtidige branchemæssige ændringer for ansættelsen af grænsependlere.

Skyldes indkomstændringerne en forskydning mellem brancher og jobfunktioner varetager af grænsependlerne?

For at give et yderligere indtryk af en mulig strukturel ændring, er det sidste aspekt, hvilke type jobfunktioner en grænsependler varetager på arbejdspladsen. I takt med at grænsependlerne ansættes i andre brancher og indkomstforholdene ændrer sig, er det interessant at belyse, hvorvidt dette afspejler nye typer opgaver i jobfunktionen. Dette ses belyst i tabel 5.5.

Udviklingen i indkomstniveauet vist i tabel 5.4 synes afspejlet i ændringen af den type jobfunktioner, som grænsependleren typisk varetager i forbindelse med arbejdet på den anden side. Den stigende tendens mod højere indkomstniveauer kan således ses i sammenhæng med ændringer i de jobfunktioner som grænsependlerne til Syddanmark varetager.

Tabel 5.5. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt jobfunktion 2008 og 2012

Jobfunktion	2008	2012	Vækst i %
<i>Region Syddanmark</i>			
Beskæftigelse topledere/job for topledere	55	113	105,5
Beskæftigelse lønmodtagere højeste niveau/job for lønmodtager højeste niveau	431	814	88,9
Beskæftigelse lønmodtagere mellemste niveau/job for lønmodtager mellemste niveau	546	357	-34,6
Beskæftigelse lønmodtagere grundniveau/job for lønmodtager grundniveau	2731	2099	-23,1
Beskæftigelse lønmodtagere andre/job for lønmodtager andre	741	626	-15,5
Beskæftigelse lønmodtagere uden nærmere angivelse/job for lønmodtager uden nærmere angivelse	1063	499	-53,1
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
Beskæftigelse topledere/job for topledere	35	65	85,7
Beskæftigelse lønmodtagere højeste niveau/job for lønmodtager højeste niveau	333	676	103,0
Beskæftigelse lønmodtagere mellemste niveau/job for lønmodtager mellemste niveau	439	267	-39,2
Beskæftigelse lønmodtagere grundniveau/job for lønmodtager grundniveau	1846	1621	-12,2
Beskæftigelse lønmodtagere andre/job for lønmodtager andre	410	380	-7,3
Beskæftigelse lønmodtagere uden nærmere angivelse/job for lønmodtager uden nærmere angivelse	676	358	-47,0

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

89 procent stigning blandt grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark ansat som lønmodtager på højeste niveau.

En stærkt stigende andel varetager enten jobs som lønmodtagere på højeste niveau eller som topledere. Således stiger antallet af grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark i job som lønmodtager på højeste niveau med næsten 89 procent mellem 2008 og 2012. Samtidig bliver det den anden største gruppe blandt grænsependlere, kun overgået af grænsependlere med job som lønmodtager på grundniveau. En mulig fejlkilde i denne opgørelse er det store antal grænsependlere, som er lønmodtagere uden nærmere angivelse. Denne gruppe falder markant fra 2008 til 2012. Hermed åbner der sig muligheden for, at øgningen af grænsependlere med job som lønmodtager på højeste niveau eller topleder blot afspejler ansættelser, som i 2008 er uden nærmere benævnelse, men som i 2012 er lønmodtagere på højeste niveau eller topledere. Faldet uden

Mulig fejlkilde kan være faldet i lønmodtagere uden nærmere benævnelse.

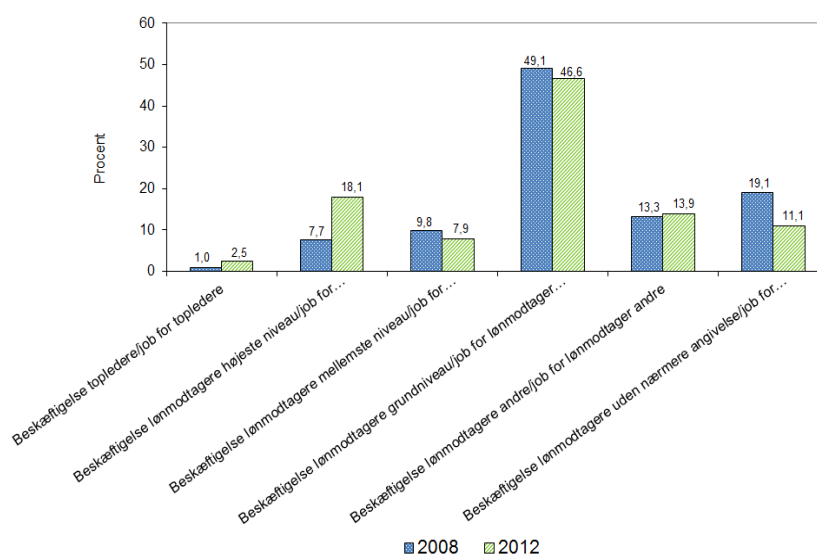
103 procent stigning blandt grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner ansat som lønmodtager på højeste niveau.

39 procent tilbagegang blandt grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner ansat som lønmodtager på grundniveau.

nærmere benævnelse er fra 1.063 til 499 eller et samlet fald på 564 personer. Omvendt er stigningen blandt lønmodtagere på højeste niveau og topledere på 441 personer. Skulle den sidste stigning på 441 i lønmodtagere på højeste niveau og topledere blot afspejle en rent statistisk omklassificering fra uden nærmere benævnelse til lønmodtagere på højeste niveau eller topledere, vil stigningen dække 78 procent af de potentielle omklassificeringer på 564 personer. Dette virker som en meget høj procent og samtidig passer billedet om en stigende andel blandt lønmodtagere på højeste niveau og topledere godt med den stigning i grænsependlere på de højeste indkomstniveauer, som fremgår af tabel 5.4. Selvom stigningen blandt lønmodtagere på højeste niveau og topledere kunne dække over en delvis omklassificering af personer, som i 2008 er uden nærmere benævnelse, synes det sandsynligt at grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark på trods af dette i stigende grad besætter jobfunktioner blandt lønmodtagere på højeste niveau eller topledere. Ser man på de tilsvarende tal for grænsependlingen til de fire grænsenære kommuner, så er tendensen den samme. Dog er fremgangen blandt lønmodtagere på højeste niveau på 103 procent højere end i Region Syddanmark, mens tilbagegangen blandt lønmodtagere på grundniveau på over 39 procent er stærkere end i Region Syddanmark.

Ses der på den procentuelle fordeling på jobfunktioner i hvert af årene fra 2008 og 2012, vises denne i figur 5.9.

Figur 5.9. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på jobfunktioner i procent 2008 og 2012

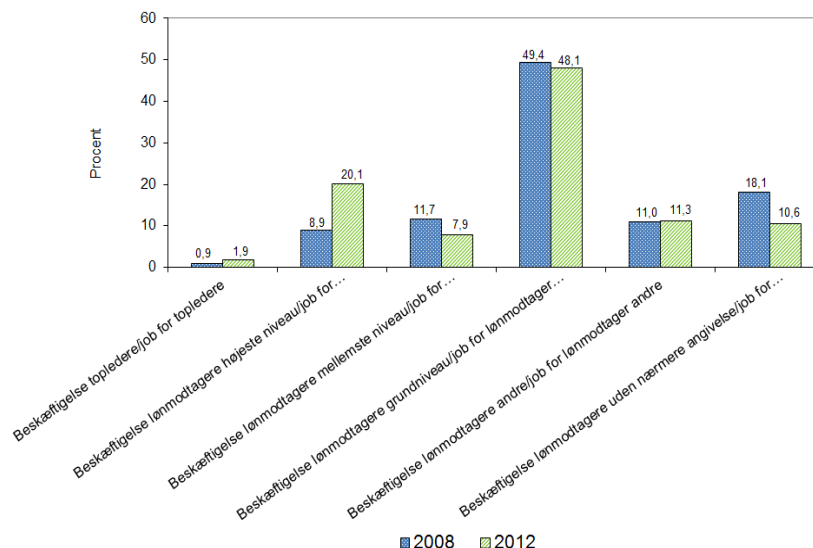
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Andelen af grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark ansat som lønmodtager på højeste niveau var på 7,7 procent i 2008 og på 18,1 procent i 2012.

I figur 5.9 ses for grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark, at andelen i job som lønmodtagere på højeste niveau i 2008 var på 7,7 procent. Den tilsvarende andel er steget til 18,1 procent i 2012. Figuren peger også på, at dette til dels kunne skyldes en omklassificering, idet andelen uden nærmere benævnelse falder fra 19,1 procent til 11,1 procent. I sammenhæng med den indkomstudvikling, som synes at være sket, er det dog sandsynligt at grænsependlere i stigende grad har ansvar for jobfunktioner på højere niveauer på arbejdspladsen.

For de fire grænsenære kommuner viser figur 5.10 tilsvarende fordelingen af grænsependlere fra Tyskland på de forskellige jobfunktioner.

Figur 5.10. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på jobfunktioner i procent 2008 og 2012

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
 Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Andelen af grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner ansat som lønmodtager på mellemste niveau falder relativt mere sammenlignet med Syddanmark.

For de fire grænsenære kommuner ses en endnu større fremgang i andelen af grænsependlere fra Tyskland med job som lønmodtagere på højeste niveau, mens faldet i andelen uden nærmere angivelse er lidt mindre markant. Til gengæld er andelen af grænsependlere fra Tyskland med jobs som lønmodtager på mellemste niveau også faldet fra en andel på 11,7 procent i 2008 til en andel på 7,9 procent i 2012. Sidstnævnte er et større relativt fald sammenlignet med Region Syddanmark.

Analysen i dette afsnit peger på en række forhold, som har ændret sig i forbindelse med ansættelsen af grænsependlere på arbejdspladser i Syddanmark og i de fire grænsenære kommuner. Grænsependlingen er faldet, hvilket synes at være

Synes at være sket en vis ændring mod højere indkomster og jobfunktioner i den højere ende for grænsependlere fra Tyskland til Syddanmark.

sket indenfor industri, transport, hotel og restaurant. Således er nogle servicebrancher blevet relativt set af større betydning for grænsependlerne til Syddanmark. Dette ses klart for sundheds- og socialvæsen/fritid og kultur. Faldet ses ligeledes indenfor specielt ikke-personligt ejede virksomheder/internationale organisationer. Endeligt synes der i forbindelse med faldet i grænsependlere, at være sket en vis ændring mod højere jobfunktioner og et højere indkomstniveau. En række ændringer som formodentligt kan ses på baggrund af ændringerne i de økonomiske forhold nord og syd for den dansk-tyske grænse i forbindelse med finanskrisen generelt og gældskrisen specifik i Europa. I det følgende fokuseres på, hvorvidt grænsependleren forbliver i beskæftigelse på tværs af grænsen over længere perioder eller om grænsependling kun er noget man gør i en kort periode.

6. Hvor lang tid er man grænsependler?

Pendler – tidsomkostning ved transport til arbejde.
Grænsependler – tidsomkostning ved transport til arbejde og regulerings- og ansættelsesmæssige forhold.

Betyder køn, alder og indkomst noget for hvor lang tid man bliver ved med at være grænsependler fra Tyskland til et arbejde i Syddanmark?

Mens de forrige afsnit har belyst en række centrale karakteristika for grænsependlere og de jobs, som disse personer pendler til i Syddanmark, vil dette afsnit forsøge at give et indblik i, hvor lang tid man er grænsependler. En grænsependler kan i store træk vælge at blive grænsependler, fordi jobs på den anden side af grænsen tilbyder nogle muligheder, som ikke findes på den side af grænsen, man har bopæl. Samtidig kan der dog være en række barrierer og reguleringer, der påvirker om man bliver grænsependler og den periode, man vælger at grænsependle. Vælger man at blive grænsependler og oplever derefter en række uafklarede eller tidsmæssigt omkostningstunge forhold i relation til afklaring af eksempelvis social sikring og pension i forbindelse med ansættelsen, kan man muligvis relativt hurtigt vælge at vende tilbage til arbejdsmarkedet på den side af grænsen, man har bopæl. Her vil man typisk kende forholdene bedre og være på mere ”sikker grund” omkring reguleringer og rettigheder i forbindelse med ansættelsen. Dette er i det følgende belyst ud fra tre centrale tendenser vist i de forrige afsnit – et mere stabilt antal kvinder som grænsependlere, færre unge som grænsependlere og færre grænsependlere med indkomster under DKK 250.000.

Dette kan samtidig spille sammen med de tidsomkostninger, der ligger i at pendle generelt. Når man pendler over længere afstande, vil der være en tidsmæssig omkostning, når det gælder

Holder man hurtigere op med at være grænsependler, hvis man pendler over større afstande?

transporten frem til arbejde. Dette gælder både for grænsependlere og pendlere indenfor et lands grænser. Dog kan det spille ind for grænsependlere, at kombinationen af tidsmæssige omkostninger i forbindelse med transport over længere afstande og omkostninger ved at skulle håndtere forskellige reguleringer og ansættelsesmæssige forhold ved at tage job på den anden side af grænsen, betyder at man er mindre tilbøjelig til at pendle over længere afstande. Tanken kunne være, at når man starter arbejdet på den anden side af grænsen og oplever omkostningerne ved at skulle sætte sig ind i anderledes forhold omkring reguleringer og ansættelsesmæssige forhold, så vil de, som pendler langt over grænsen og ovenikøbet bruger meget tid på transport, hurtigere vælge at ophøre med at være grænsependler. Summen af tidsmæssige og andre omkostninger bliver ved grænsependling over større afstande hurtigt for store i forhold til blot at være ansat på arbejdsmarkedet, hvor man bor. Derfor vil en sammenligning mellem grænsependling til Syddanmark generelt og til de fire grænsenære kommuner igen være interessant. Grænsependling til de fire grænsenære kommuner betyder potentielt færre tidsmæssige omkostninger til transport i forbindelse med grænsependling og betyder muligvis at lysten og energien til at bruge tid på at håndtere forskellige reguleringer og ansættelsesmæssige forhold ved ansættelse over grænsen langsommere løber tør.

To problemstillinger ved at forsøge at opgøre hvor lang tid man er grænsependler.

Det er ikke uproblematisk at forsøge at belyse, hvor lang tid en person vælger at være grænsependler. I nærværende undersøgelse har vi information om grænsependlingen fra 2008 til 2012. I princippet har man derfor mulighed for at observere ansættelsesforhold som grænsependler, som forløber over 5 år. Dette gælder specielt fordi der er oplysninger om den præcise dato for ansættelsens begyndelse og ophør med en høj detaljegrad, specifik på dato. En ansættelse med længst mulig varighed kan således observeres fra den 1. januar 2008 og til den 31. december 2012. Der er dog to forhold, som kan gøre opgørelsen usikker.

Ikke troværdige værdier i variable for ansættelsestidspunkt og ophør gør at man ser bort fra disse observationer.

Det første gælder den særlige type informationer, som bruges. Dette er ikke standard informationer, men data opbygget særligt til denne undersøgelse. Dermed er der en risiko for fejlkilder i informationen om påbegyndelse af ansættelsesforholdet og ophør af samme. I nogle tilfælde ses denne fejlkilde ved, at variabelen, som angiver opstart og ophør af ansættelsesforhold, ikke er veldefineret for nogle perioder for den enkelte grænsependler. Dette fortolkes her som en fejlkilde i forbindelse med de to variabler angivende opstart og ophør af ansættelses-

forholdet og ikke generel for data. Her kan man altid overveje om fejl i en enkelt variabel for en bestemt grænsependler bør gøre, at man helt ser bort fra denne. Her er metodemæssigt lagt en række restriktioner i forbindelse med opgørelsen af grænsependlere, som synes at sandsynliggøre at den pågældende er grænsependler. Derfor fører en mulig fejl i variabelen for opstart og ophør af ansættelsesforholdet i enkelte perioder her ikke til, at vi ser bort fra den pågældende grænsependler.

Kun observationer fra 2008 til 2012, så hvis ansat fra 1. januar 2008, kan man have været ansat forud for denne dato. Samme problem for 31. december 2012.

Den anden usikkerhed gælder perioden, som vi observerer. Der kan udmærket være tilfælde, hvor en grænsependler allerede er grænsependler fra den 1. januar 2008. Da vi ikke kan observere vedkommende før denne dato, kan vedkommende have været grænsependler tidligere frem til den 31. december 2007. Når vi kun har mulighed for at observere pågældende fra den 1. januar 2008, vil vi derfor undervurdere længden af ansættelse som grænsependler. Et lignende problem gælder for ansættelser, som varer frem til den 31. december 2012. En person, som stadig er grænsependler den 31. december 2012, kan fortsætte med at være det efter denne dato. Dermed kan der være en fare for, at man kommer til at undervurdere, hvor lang tid man gennemsnitligt er grænsependler. Dette gælder specielt, hvis mange er ansatte som grænsependlere forud for 1. januar 2008 og frem til perioden efter den 31. december 2012. Her vil dette problem blive belyst ved at sammenligne to grupper grænsependlere. Den ene gruppe vil bestå af personer, som ikke er ansatte som grænsependlere den 1. januar 2008 og den 31. december 2012 og dermed har en komplet opstart og ophør af ansættelse som grænsependler indenfor perioden 2. januar 2008 og 30. december 2012 – således at vi kan observere både opstartstidspunkt og tidspunkt for ophør af ansættelse. Den anden gruppe inkluderer alle grænsependlere, herunder de, som måtte have ansættelser som krydser datoerne den 1. januar 2008 og 31. december 2012. Den sidstnævnte gruppe er anført i parenteser i nedenstående tabeller, mens den første gruppe er anført uden parenteser.

Arbejder her med to grupper: En gruppe, hvor man tager alle personer med uanset om de er ansat 1. januar 2008 og ansat den 31. december 2012 og en gruppe uden disse to tilfælde.

Endeligt skal det kort nævnes, at de nedenfor fundne varigheder for ansættelse som grænsependler ikke nødvendigvis er ved samme arbejdsgiver. En person kan således i en periode være ansat hos en arbejdsgiver i Syddanmark og efterfølgende skifte for en periode til en anden arbejdsgiver i Syddanmark. Det er således ikke længden af konkrete ansættelsesforhold, som måles i tabellerne, men længden af status som grænsependler. Dermed er fokus ikke på specifikke forhold i en konkret ansættelse i Syddanmark, men i stedet på valget om at blive ved med at være grænsependler.

Belyser, hvor lang tid man har været grænsependler, men ikke nødvendigvis hos samme arbejdsgiver i Syddanmark.

Bemærk at 1,5 år i tabellerne er 1 år og 6 måneder.

Først skal det belyses, hvor lang tid man gennemsnitligt vælger at være grænsependler til arbejdspladser i Syddanmark, hvis man opfylder ”oprindelseskriteriet” diskuteret indledningsvis – at man har bopæl i Tyskland eller ikke har bopæl i Danmark, men har dansk eller tysk oprindelse. Denne gennemsnitlige periode, man er grænsependler, er belyst i tabel 6.1. Bemærk, at 0,1 svarer til 1,2 måned i alle nedenstående tabeller. Derfor svarer 0,2 til 2,4 måneder, 0,3 til 3,6 måneder, 0,4 til 4,8 måneder, 0,5 til 6 måneder osv.

Tabel 6.1. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler mellem 2008 og 2012

Sandsynlighed for at blive ved med at være grænsependler	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>	
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,46 (2,13)
<i>De fire grænsenære kommuner</i>	
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,54 (2,43)

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Man bliver ved med at grænsependle i en længere periode, hvis arbejdet er i de fire grænsenære kommuner.

Man er gennemsnitligt grænsependler i 1,46 år, hvis man har ansættelse i Syddanmark, mens man gennemsnitligt har ansættelse som grænsependler i 1,54 år i de fire grænsenære kommuner. Tidsomkostninger i form af transport over stadig længere afstande kombineret med omkostningen ved at tage job på tværs af grænsen synes at føre til, at ansættelsen som grænsependler hører hurtigere op. Dette gælder både, når man betragter grænsependlere, som har deres hele ansættelse påbegyndt og afsluttet indenfor perioden og for den anden gruppe. Således kunne resultaterne tyde på, at de yderligere omkostninger ved at pendle over grænsen medfører mindre villighed til at pendle langt, og dermed at man er grænsependler i en kortere periode.

Omkostninger ved at skulle tage arbejde under andre reguleringer og ansættelsesforhold synes at medføre, at man holder op med at grænsependle hurtigere, hvis tidsomkostningen til transport er større.

Hænger det moderate fald blandt kvindelige grænsependlere sammen med, hvor lang tid kvinder bliver ved med at grænsependle?

Mens dette synes at gælde for grænsependlere som helhed, kan det tilsvarende være værdifuldt at belyse forskelle mellem mænd og kvinder. Som diskuteret omkring tabel 4.1 er der en forskel i faldet af antal grænsependlere, idet faldet er mindre udtalt for kvinder. Dette stiller spørgsmålet, om det mindre fald blandt kvinder skyldes, at man har en hurtigere udskiftning, hvor en kvindes ophør hurtigt erstattes af en anden kvindes grænsependling. Som alternativ kunne det skyldes, at kvinder har mindre udskiftning og dermed længere ansættelser, som gør at antallet vil have en tendens til at falde mindre som vist i tabel 4.1.

Kvinder er gennemsnitligt grænsependlere i en længere periode end mænd.

Det ses i tabel 6.2, at kvinder synes at have en tendens til at blive ved med at være grænsependler i længere perioder end mænd. Dette gælder begge grupper uanset om datoerne 1. januar 2008 og 31. december 2012 medregnes. Således peger dette på, at mænd bliver ved med at grænsependle i kortere perioder. I takt med at de kortere ansættelsesforhold ophører og ikke erstattes af tilsvarende nye, vil man eksempelvis se et faldende antal mandlige grænsependlere i tabel 4.1.

Tabel 6.2. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er mand eller kvinde mellem 2008 og 2012

Sandsynlighed for at blive ved med at være grænsependler	Mænd	Kvinder	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,44 (2,08)	1,50 (2,29)	1,46 (2,13)
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,47 (2,33)	1,74 (2,70)	1,54 (2,43)

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Tallene kunne tyde på, at kvinder gennemsnitligt er grænsependlere længere og når de ophører med dette, erstattes de hurtigt af en anden kvinde, som begynder at grænsependle.

For kvinder ses gennemsnitligt længere perioder i ansættelser som grænsependlere, hvorfor en sammenligning med tabel 4.1 kan tyde på, at når en kvinde ophører med at være grænsependler, erstattes den pågældende hurtigere af en anden kvinde. I den forstand giver dette mere stabilitet i antallet af kvinder, som er grænsependlere, hvilket er diskuteret omkring tabel 4.1.

I tabel 4.2 blev det vist, at specielt den unge gruppe er relativt faldende i antallet af grænsependlere. For at belyse dette nærmere, viser tabel 6.3 den gennemsnitlige periode af grænsependling på to aldersgrupper. Det bemærkes, at man for at tilhøre de to aldersgrupper i tabel 6.3 i hele perioden 2008 til 2012 skal være i de to respektive aldersgrupper.

Unge bliver gennemsnitligt ved med at grænsependle i længere perioder end de ældre grupper.

Der er tendens til at den yngre aldersgruppe på 16-36 år bliver ved med at være grænsependlere i længere perioder end den ældre gruppe på 37-66 år. For den yngre gruppe bliver man gennemsnitligt med at være grænsependler i 1,49 år, mens man i den ældre er grænsependler i gennemsnitligt 1,43 år. Dette gælder både for gruppen af grænsependlere som grænsependler indenfor perioden 2. januar 2008 og 30. december 2012 og for gruppen, hvor dette ikke gælder. Generelt gælder, at man bliver ved med at være grænsependler i længere perioder i de fire grænsenære kommuner end i Syddanmark. Dette genfinder man for begge aldersgrupper i tabel 6.3.

Tabel 6.3. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er i forskellige aldersmæssige grupper mellem 2008 og 2012

Sandsynlighed for at blive ved med at være grænsependler	16-36 år	37-66 år	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,49 (2,15)	1,43 (2,12)	1,46 (2,13)
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,58 (2,36)	1,50 (2,49)	1,54 (2,43)

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Har den relativt større andel grænsependlere med høje indkomster betydning for hvor lang tid man er grænsependler?

Det sidste aspekt belyst her vedrørende, hvor lang tid man er grænsependler, relaterer sig til den forskydning i grænsependlernes indkomst, som ses i tabel 5.4. Den gennemsnitlige periode, man er grænsependler fordelt på to indkomstniveauer vises derfor i tabel 6.4. Det bemærkes, at man for at tilhøre de to respektive indkomstniveauer i tabel 6.4 skal være på et indkomstniveau i hele perioden 2008 til 2012.

Tabel 6.4. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er på forskellige indkomstniveauer mellem 2008 og 2012

Sandsynlighed for at blive ved med at være grænsependler	DKK 45.000-250.000	DKK over 250.000	Samlet
<i>Region Syddanmark</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,41 (1,95)	1,64 (2,40)	1,46 (2,13)
<i>De fire grænsenære kommuner</i>			
Gennemsnitligt antal år man er grænsependler	1,54 (2,20)	1,76 (2,82)	1,54 (2,43)

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: De fire grænsenære kommuner er Aabenraa, Haderslev, Sønderborg og Tønder.

Man bliver ved med at grænsependle længere, hvis man har en højere årsindkomst fra arbejdet på den anden side af grænsen.

Tabel 6.4 viser, at når man opnår en højere indkomst fra sin ansættelse som grænsependler, synes man gennemsnitligt at være grænsependler i en længere periode. Således viser tabellen, at grænsependlere gennemsnitligt pendler til arbejde i Syddanmark i 1,41 år, hvis de har en årsindkomst fra denne pendling på mellem DKK 45.000 og DKK 250.000. For gruppen som har en årsindkomst over DKK 250.000 stiger den gennemsnitlige periode, man er grænsependler, til 1,64 år. I takt med at indkomsten er højere, er tendensen derfor, at man bliver ved med at være grænsependler længere. Dette gælder både hvis man grænsependler til arbejde i Syddanmark og til arbejde i de fire grænsenære kommuner. Igen ses, at perioden man gennemsnitligt er grænsependler stiger for dem som arbejder i de fire grænsenære kommuner relativt til dem som grænse-

Har man et velbetalt job, vil man forsøge at fastholde jobbet – dette gælder også for grænsependlere.

pendler til arbejde i Syddanmark. Den generelle tendens til, at højere årsindkomster fra arbejde på den anden side af grænsen giver længere perioder for grænsependling, er måske som forventet. For så vidt at lønnen er afgørende for, at et job er attraktivt, vil man generelt være mindre tilbøjeligt til at opgive jobbet og holde fast i jobbet i længere tid. Dog dette antaget, at der ikke opstår bedre jobmuligheder i bopælslandet, her konkret Tyskland. En stigende arbejdsløshed i syd for grænsen vil derfor forventeligt have ført til endnu længere perioder for grænsependling i det høje indkomstniveau end det er tilfældet.

Opsummering – kvinder, unge eller personer med højere indkomster bliver ved med at være grænsependlere længere.

De udviklingstræk, som er gennemgået i de tidligere afsnit, er her uddybet med en præsentation af den gennemsnitlige periode en grænsependler er ansat på den anden side af grænsen. Det generelle indtryk er, at man holder fast i at grænsependle længere, hvis man er ansat i de fire grænsenære kommuner relativt til grænsependlere til Syddanmark. Den stabilitet, som tidligere har været vist for antallet af kvinder blandt grænsependlere, afspejles også i tallene for hvor lang tid man er grænsependler. Kvinder bliver ved med at være grænsependler i længere tid end mænd. I den forstand bekræftes indtrykket af, at kvinder er mere stabile som grænsependlere. For den faldende andel af unge blandt grænsependlere ses samtidig, at unge til gengæld bliver ved med at grænsependle i længere tid end en ældre aldersgruppe. Mens der er færre unge grænsependlere over årene, tyder dette på, at den enkelte unge til gengæld fastholder sin status som grænsependler i længere tid. Endeligt ses, at man bliver ved med at være grænsependler i længere tid, hvis man har en højere årsindkomst som grænsependler. Dette falder i fornuftig tråd med den tanke, at jo højere et job er aflønnet, jo længere ønsker den enkelte at fastholde det. Vi vender os nu mod en konklusion.

7. Konklusion

Sammenbindingen af arbejdsmarkedet mellem Tyskland og Danmark har undergået en vigtig proces i perioden 2008 til 2012. Først den globale finanskrisen og derefter den hovedsageligt europæiske gældskrise har ført til forandrede økonomiske forudsætninger for den dansk-tyske grænseregion. Det fører naturligt til det spørgsmål, som er sat i fokus her: ”Hvilke udviklingstræk i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark har vist sig efter finans- og gældskrisen?”

Hvilke udviklingstræk i grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark har vist sig efter finans- og gældskrisen?

Udviklingsarbejde mellem Statistik Nord, Danmarks Statistik og Institut für Berufsforschung, samt regionale aktører peger fremad.

I et samarbejde mellem Region Sønderjylland-Schleswig, Institut for Grænseregionsforskning og Danmarks Statistik er dette spørgsmål i hovedtræk belyst. Det skal understreges, at dette har resulteret i et informationsgrundlag, som ligger ud over de normale opgørelser fra Danmarks Statistik. Samtidig gør dette, at der i nogle aspekter er forhold, som giver en vis usikkerhed. Den bedste løsning ville være etableringen af en egentlig opgørelse for hele den dansk-tyske grænseregion, hvor eksperter fra begge lande indgår i samarbejdet for at give en mere præcis belysning af grænseregionen. Der foreligger et forarbejde mellem Statistik Nord, Danmarks Statistik, Institut für Arbeits- und Berufsforschung Nord, samt en række regionale aktører for at muliggøre dette. Dette kunne fremadrettet give en mere detaljeret helhedsløsning, der ikke kun belyser grænsependlingen, men også kunne bruges i forbindelse med erhvervs-mæssige, sociale, uddannelsesmæssige, arbejdsmarkedsmæssige og andre forhold. Dertil ville det give nogle muligheder for mere præcist at bestemme grænsependlingens natur.

Kriserne medfører øjensynligt, at færre unge er grænsependlere og at de, som først er det, bliver ved med at grænsependle i relativt længere periode.

Der er her fokuseret mere på det arbejdsmarkedsmæssige med en særlig fokus på grænsependlingen. Der viser sig en række bemærkelsesværdige ændringer i sammenbindingen af arbejdsmarkedet i grænseregionen i perioden under og efter de to kriser. Dels svinder gruppen af unge relativt ind blandt grænsependlere, hvilket kan formodes at afspejle, at disse får sværere ved at få arbejde som grænsependler i takt med at arbejdsløsheden i Syddanmark er steget i perioden. Samtidig kan dette ses i sammenhæng med, at unge ser ud til at være grænsependlere i en relativ længere periode. Når en ung person fra Tyskland så lykkes med at få job i Syddanmark, bliver denne ved med at være grænsependler i længere tid.

Kvinder synes både at være stabile i antal og med at grænsependle i længere tid end mænd efter kriserne.

Vender man sig mod et andet aspekt, der synes at fremkomme i perioden efter kriserne, er det kvindernes relative større stabilitet som grænsependlere. Kvinder fremstår på flere måder som mere stabile i sammenhæng med grænsependling. Delvist falder antallet af kvindelige grænsependlere mindre end antallet af mandlige grænsependlere og delvist er kvinder typisk grænsependlere i længere perioder end mændene. På disse dimensioner fremstår kvinder derfor som mere ”stabile” grænsependlere både i antal og i hvor lang tid man bliver ved med at være grænsependler.

Stadig flere synes at have en højere årsindkomst fra grænsependling og de høje indkomster bliver ved med at grænsependle i længere perioder efter kriserne.

Endeligt fremstår der et vigtigt aspekt omkring indkomster og jobfunktioner, som ser ud til at ændre sig for grænsependlingen fra Tyskland til Syddanmark. Gennem perioden 2008 til 2012 synes der at ske et skifte i det typiske indkomstniveau for

grænsependlere og de jobfunktioner, som løses af grænsependlere. Et faldende antal grænsependlere opnår en årsindkomst på under DKK 250.000 ved grænsependling, mens relativt flere har en indkomst over dette beløb. Dette kan sættes i sammenhæng med, at relativt flere grænsependlere stadig er lønmodtagere på et højt niveau eller topledere. Der ser således ud til at være sket et vigtigt skifte i den type jobs, som løses af grænsependlere og den årsindkomst, som typisk opnås ved ansættelser på den anden side af grænsen. Dette er muligvis relateret til en relativt stigende betydning af bestemte serviceerhverv sammenlignet med en faldende relativ betydning af bestemte fremstillingserhverv for grænsependlere.

Nærværende analyse har således peget på en række betydende forhold for sammenbindingen af arbejdsmarkederne nord og syd for den dansk-tyske grænse. Skiftet i den typiske grænsependler til Syddanmark må forstås i sammenhæng med en ny konjunkturmæssig situation på de to sider af grænsen. En meget stærk beskæftigelsesmæssig udvikling i Syddanmark er siden kriserne afløst af en ny situation, hvilket synes at have ført til en anden strukturel sammensætning af grænsependlere. Dette peger på, at det, over de kommende år, bliver vigtigt at få et overblik over sammenbindingen af arbejdsmarkederne nord og syd for grænsen i takt med at aldringen i befolkningerne gør specifikke kompetencer på begge arbejdsmarkeder stadig mere knappe.

Der vil i de kommende år være behov for at have overblik over sammenbindingen af arbejdsmarkederne på tværs af grænsen i takt med at økonomierne udvikler sig efter kriserne.

8. Figur og tabeloversigt

Kort 2.1. Syddanmark og de fire grænsenære kommuner	10
Figur 2.1: Hvad er grænsependling.....	14
Tabel 3.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark og de fire grænsenære kommuner 2008-2012.....	16
Figur 3.1. Grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på geografi i procent 2008-2012	16
Tabel 4.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på køn 2008-2012	18
Figur 4.1. Grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på køn i procent 2008-2012.....	19
Figur 4.2. Grænsependling fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på køn i procent 2008-2012	19

Tabel 4.2. Grænsependling fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på alder 2008-2012.....	20
Figur 4.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på alder i procent 2008-2012.....	21
Figur 4.4. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på alder i procent 2008-2012	22
Tabel 4.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark efter oprindelses/fødeland 2008-2012.....	23
Figur 4.5. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på oprindelses/fødeland procent 2008-2012.....	24
Figur 4.6. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på oprindelses/fødeland i procent 2008-2012	24
Tabel 5.1. Grænsependlernes fordeling og udvikling efter brancher 2008 og 2012.....	26
Figur 5.1. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på brancher i procent 2008 og 2012	27
Figur 5.2. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på brancher i procent 2008 og 2012.....	28
Tabel 5.2. Grænsependlernes fordeling og udvikling efter arbejdspladsens størrelse, 2008 og 2012.....	29
Figur 5.3. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på arbejdsstedets størrelse i procent 2008 og 2012	30
Figur 5.4. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på arbejdsstedets størrelse i procent 2008 og 2012.....	31
Tabel 5.3. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt på offentlige-private arbejdssteder i procent 2008 og 2012	32
Figur 5.5. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark fordelt på sektorer i procent 2012	33
Figur 5.6. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenære kommuner fordelt på sektorer i procent 2012.....	34
Tabel 5.4. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt på indkomstniveau i DKK 2008 og 2012	35

Figur 5.7. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark på indkomstniveau (DKK) i procent 2008 og 2012.....	36
Figur 5.8. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenærekommuner på indkomstniveau (DKK) i procent 2008 og 2012.....	37
Tabel 5.5. Grænsependlernes fordeling og udvikling fordelt på jobfunktion 2008 og 2012.....	38
Figur 5.9. Grænsependlere fra Tyskland til Region Syddanmark på jobfunktioner i procent 2008 og 2012.....	39
Figur 5.10. Grænsependlere fra Tyskland til de fire grænsenærekommuner på jobfunktioner i procent 2008 og 2012.....	40
Tabel 6.1. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler mellem 2008 og 2012.....	44
Tabel 6.2. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er mand eller kvinde mellem 2008 og 2012.....	45
Tabel 6.3. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er i forskellige aldersmæssige grupper mellem 2008 og 2012.....	46
Tabel 6.4. Det gennemsnitlige antal år man er grænsependler når man er på forskellige indkomstniveauer mellem 2008 og 2012.....	46